

Kuwekeza Katika Maisha ya Watu wa Kenya:

Kuthamini Manufaa ya Uhusiano Kati ya Marekani na Kenya

Mihir Prakash, Samantha Custer, Bryan Burgess,
Divya Mathew, Mengfan Cheng, and Rodney Knight

Juni 2020

SHUKRANI

Ripoti hii iliandaliwa na Mihir Prakash, Samantha Custer, Bryan Burgess, Divya Mathew, Mengfan Cheng na Rodney Knight (AidData, William & Mary). John Custer, Parker Kim, na Soren Patterson walitoa picha muhimu za uwasilishaji wa taarifa pamoja na kusaidia katika uhariri wa chapisho hili. Jalada limesanifiwa na Parker Kim. Matokeo na mahitimisho ya ripoti hii ni ya waandishi pekee na hayawakilishi maoni ya mfadhili na wengine ambaao tunashukuru hapa chini.

Waandishi wangependa kushukuru kikundi cha viongozi 133 wa Kenya ambaao walichukua muda wao kujibu maswali katika kura yetu ya maoni ya haraka. Majibu yao yalitoa ufahamu juu ya kiwango kinachofikiriwa, thamani na ufanisi wa michango ya Marekani katika juhudhi za maendeleo za Kenya.

Tunashukuru sana Zidisha na GlobalGiving kwa utayari wao wa kushiriki hifadhidata zao za mikopo midogo na misaada iliotolewa. Taarifa hizo zilisaidia kutoa ufahamu juu ya uhusiano kati ya wafadhili binafsi wa Kimarekani na wafadhiliwa wa Kenya. Pia tunashukuru Bodii ya Uratibu wa Mashirika yasiyo ya Kiserikali (NGO) ya serikali ya Kenya kwa kushiriki hifadhidata yao ya mashirika yote yasiyo ya kiserikali ya Marekani ambayo yanaendesha shughuli zao nchini Kenya.

Utafiti huu ulitekelezwa kupitia msaada uliotolewa na Idara ya Masuala ya Nchi za Kigeni ya Serikali ya Marekani (United States Department of State).

Rejeo

Prakash, M., Custer, S., Burgess, B., Mathew, D., Cheng, M. and R. Knight. (2020). Kuwekeza Katika Maisha ya Watu wa Kenya: Kuthamini Manufaa ya Uhusiano Kati ya Marekani na Kenya. Williamsburg, VA: AidData at William & Mary.

Kiambatisho

Ili kufikia kiambatisho cha kiufundi cha ripoti hii, tafadhali rejelea toleo la kielektroniki ambalo linapatikana katika: <http://www.aiddata.org/publications/investing-in-kenyas-people>

AKRONIMI

AGOA	Sheria ya Maendeleo na Fursa kwa Afrika (African Growth and Opportunity Act)
CRS	Mfumo wa Kuripoti Taarifa za Mikopo (Creditor Reporting System)
DFC	Shirika la Marekani la Fedha na Maendeleo ya Kimataifa (U.S International Development Finance Cooperation)
FDI	Uwekezaji wa Kigeni wa Moja kwa Moja (Foreign Direct Investment)
GAVI	Ushirika wa Kimataifa wa Chanjo (Global Alliance for Vaccines)
GDP	Pato la Taifa (Gross Domestic Product)
GEF	Hazina ya Kimataifa ya Mazingira (Global Environment Facility)
IDA	Jumuiya ya Maendeleo ya Kimataifa (International Development Association)
KSH	Shilingi za Kenya (Kenya Shillings)
MIGA	Wakala wa Kimataifa wa Udhagini wa Uwekezaji (Multilateral Investment Guarantee Agency)
NGO	Shirika lisilo la Kiserikali (Non-Governmental Organisation)
ODA	Msaada Rasmi wa Maendeleo (Official Development Assistance)
OECD	Shirika la Ushirikiano wa Kiuchumi na Maendeleo (Organization for Economic Cooperation and Development)
OPIC	Shirika la Uwekezaji wa Kibinafsi Nje ya Nchi (Overseas Private Investment Corporation)
PEPFAR	Mpango wa Dharura wa Rais wa Msaada wa UKIMWI (President's Emergency Plan for AIDS Relief)
PIOET	Janga la homa ya mafua na vitisho vingine vinavyoibuka (Pandemic influenza and other emerging threats)
PPFD	Uhisanji wa Kibinafsi kwa ajili ya Maendeleo (Private Philanthropy for Development)
U.S.	Marekani (The United States)
USAID	Wakala wa Marekani wa Maendeleo ya Kimataifa (United States Agency for International Development)
USD	Dola za Marekani (US dollars)
WHO	Shirika la Afya Duniani (World health Organization)

YALIYOMO

Muhtasari	1
Sura ya Kwanza: Utangulizi	3
Sura ya Pili: Je, ni jinsi gani serikali ya Marekani inachangia katika ustawi wa Kenya?	5
2.1 Michango ya moja kwa moja ya serikali ya Marekani kuelekea Kenya	5
2.2 Michango isiyo ya moja kwa moja ya serikali ya Marekani kuelekea Kenya	13
Sura ya Tatu: Je, ni jinsi gani kampuni, mashirika, na watu wa Marekani wanachangia katika ustawi wa Kenya?	17
3.1 Uhisani wa kibinasi kutoka Marekani na msaada kutoka kwa watu kuelekea kwa watu uliotolewa kwa nchi ya Kenya	17
3.2 Mashirikia ya Marekani yasiyo ya kiserikali yanayoendesha shughuli zao nchini Kenya	20
3.3 Uwekezaji wa kigeni wa moja kwa moja ambao unakuza ustawi nchini Kenya	20
3.4 Biashara ya utalii kutoka Marekani na malipo kuititia sarafu ya Dola ambayo yanafaidi uchumi wa Kenya	21
Sura ya Nne: Je, ni faida gani halisia na zinazofikiriwa ambazo Kenya inapata kutokana na ushirikiano wake na Marekani?	23
4.1 Je, ni jinsi gani ushirikiano kati ya Marekani na Kenya unafaidi raia wa Kenya katika maisha yao ya kila siku?	23
4.2 Viongozi wa Kenya wana mawazo gani kuhusu michango ya Marekani katika maendeleo ya Kenya?	28
Sura ya Tano: Hitimisho	30
Marejeo	31

Michango ya Marekani ya Kila Mwaka katika Maendeleo ya Kenya

DOLA Bilioni 3.05 / KSH Bilioni 310

SERIKALI YA MAREKANI
DOLA B 1.68
KSH B 171

JAMII YA MAREKANI
DOLA B 1.36
KSH B 139

Michango ya Mojakwa Moja
DOLA B 1
KSH B 102

Fedha Zilizotumwa Nchini Kenya
DOLA M 518
KSH B 53

Msaada kati ya Nchi Mbili
DOLA M 931
KSH B 95

Uwekezaji wa Kigeni wa Moja kwa Moja
DOLA M 294
KSH B 30

Msaada wa Kimataifa
USD M 73.5
KSH B 7.5

Shughuli za Mashirika yasiyo ya Kiserikali
DOLA M 270
KSH B 27.5

Faida za Sera
USD M 678
KSH B 69

Utalii
DOLA M 191
KSH B 19

Biashara
DOLA M 576
KSH B 59

Mifuko ya Uhisani wa Kibinafsi
DOLA M 87
KSH B 9

Dhamana za Uwekezaji
DOLA M 82
KSH B 8

Mikopo Midogo na Michango ya Kibinafsi
DOLA M 5
KSH M 500

Msaada wa Masomo
DOLA M 20
KSH B 2

Fahamu: Kuna tofauti ndogo ndogo kwa sababu ya kuweka takwimu katika nambari kamili

MUHTASARI

Marekani ni mshirika muhimu katika azma ya Kenya ya kutimiza Ruwaza yake ya 2030, lakini ni taarifa chache ambazo Wakenya wanaweza kupata ili kuwawezesha kutathmini thamani ya ushirikiano huu katika maisha yao ya kila siku. Ripoti hii inachunguza faida za ushirikiano kati ya Kenya na Marekani katika ukuaji na ustawi wa Kenya kwa msingi wa mtazamo wa jamii nzima. Kwa pamoja, mawakala wa serikali ya Marekani, mashirika na watu binafsi huchangia takriban Dola bilioni 3.05 kila mwaka (KSH B 310) katika maendeleo ya Kenya.

Serikali ya Marekani huchangia takriban Dola bilioni 1.68 kila mwaka (KSH B 171), ikitilia mkazo sana sekta za afya, usalama, utawala na miundombinu. Mchango huo unajumuisha msaada wa moja kwa moja kati ya nchi mbili (Dola milioni 931) na misaada ya kimataifa (Dola milioni 73.5), na pia Dola milioni 678 katika michango isiyo ya moja kwa moja kutoka kwa biashara saidizi, uhamiaji, na sera za uwekezaji.

Vyanzo visivyo vya kiserikali vya Marekani huchangia takriban Dola bilioni 1.36 kila mwaka (KSH B 139). Hiyo ni pamoja na: Dola milioni 517.6 kupitia fedha zinazotumwa na Wakenya wanaofanya kazi nchini Marekani, Dola milioni 294.2 katika uwekezaji wa kigeni wa moja kwa moja, Dola milioni 270 katika shughuli za mashirika yasiyo ya kiserikali, Dola milioni 190.7 kupitia mtiririko wa fedha kutokana na shughuli za kitalii, Dola milioni 87.3 kutoka kwa mifuko ya kibinafsi, na Dola milioni 4.6 katika mikopo midogo na michango ya kibinafsi.

Mbali na faida hizi za kifedha, ushirikiano wa Kenya na Marekani huchangia katika ukuaji na ustawi kupitia njia nyingine zinazoweza kuonekana.

Msaada wa Marekani unaolenga afya hausaidii tu kuoko maisha ya watu, bali pia unachangia katika uzalishaji wa kiuchumi wa Kenya kadiri watu wanavyoendelea kufanya kazi kwa muda mrefu zaidi. Kama mtoaji mkubwa zaidi wa fedha zinazohusiana na HIV/UKIMWI (Dola bilioni 4.5 kati ya 2009-2018), Marekani imehamasisha rasilimali na utaalamu wa kusaidia wafanyakazi wa afya wa mstari wa mbele katika juhud zao za kupambana na janga la UKIMWI. Tunakadiria kuwa juhud hizi zimesaidia kuokoa maisha ya watu zaidi ya milioni moja hadi kufikia leo. Kadiri umri wa kuishi unavyoongezeka, ndivyo miaka ya uzalishaji wa kiuchumi ya Mkenya wa kawaida inaongezeka kwa miaka 15.

Katika kuelekeza takriban Dola milioni 19.6 kila mwaka (KSH B 2) katika msaada unaolenga utawala, Marekani inasaidia maafisa wa Kenya kuboresha jinsi wanavyotoa huduma na kushughulikia mahitaji ya raia. Utafiti wa hivi karibuni wa Afrobarometer unaonyesha kwamba kadiri Kenya inavyozidi kutoa nafasi kwa idadi

inayoongezeka ya vyama mbalimbali vya kisiasa na raia wanavyoendelea kuhakikisha sauti zao zinasikika kupitia kupiga kura, ndivyo familia zitakavyozidi kuwa na matumaini zaidi na uwezo wa serikali yao katika kutoa huduma muhimu kwa uaminifu na kwa usawa. Kwa mfano, kumekuwa na ongezeko la asilimia 15 katika idadi ya nyumba zinazoweza kufikia maji safi na ongezeko la asilimia 40 katika idadi ya nyumba zinazoweza kufikia umeme kati ya miaka ya 2000 na 2017.

Msaada wa Marekani unaolenga kilimo unasaidia kuongeza uzalishaji katika maeneo ya mashambani ya Kenya kupitia kupunguza hatari zinazohusiana na hali ya hewa, kuongeza mapato ya uuzaaji, na kuboresha ufikiaji wa soko. Kilimo kilizalisha asilimia 34 ya Pato la Taifa (GDP) linalozidi kuongezeka mnamo 2018, kutoka asilimia 22 mnamo 2008. Wakati huo huo, mapato ya wastani ya kila raia yameongezeka kwa njia thabiti tangu 2008 na ukosefu wa usawa katika mapato umepungua tangu miaka ya 1990. Kwa kuwa 3/4 ya idadi ya watu wa Kenya hutegemea kilimo kwa kiasi fulani au kikamilifu kwa ajili ya kujikimu kimaisha, kuna uwezekano kwamba baadhi ya manufaa hayo yametokea kwa ajili ya ongezeko katika uzalishaji wa kilimo na mapato husiani.

USHIRIKIANO KATI YA KENYA NA MAREKANI

Kila mwaka, serikali na jamii ya Marekani hutoa mchango wa zaida ya **Dola bilioni 3** kwa Kenya.

YALIYOONGEZeka

...msaada kwa afya, kilimo, na utawala.
...biashara na fedha zilizotumwa nchini Kenya
...mapato, maisha marefu zaidi.
...uwezo wa kufikia maji ya kunywa, umeme, na matibabu ya kupambana na UKIMWI.
...imani kwa serikali.

YALIYOPUNGUA

...vifo vinavyosababishwa na UKIMWI
...usawa katika mapato

97%

Asilimia 97 ya viongozi wa Kenya wanafikiria kwamba serikali ya Marekani hutoa mchango mkubwa kwa Kenya.

#1

Marekani ilichaguliwa na raia wa Kenya kama mfano bora zaidi wa maendeleo ya Kenya ya siku za usoni, mbele ya Uingereza na Uchina, kwa mujibu wa Utafiti wa Afrobarometer wa mwaka wa 2014.

SURA YA KWANZA

Utangulizi

Kenya inaazimia kuwa "taifa lenye ushindani na ustawi wa viwango nya kimataifa na lenye kiwango cha juu cha ubora wa maisha ifikapo mwaka wa 2030" (Mpango wa Kwanza wa Muda wa Kati, 2008-2012). Ili kufanikisha maono hayo ya kiwango cha juu, Kenya lazima iendeleze miundombinu yake ili iwe ya kisasa, iongeze utengenezaji wa bidhaa na mauzo ya nje, na ifuate mifumo mwafaka ya utawala ili kuhakikisha kuwa raia wote wananufaika kutokana na maendeleo ya kiuchumi ya Kenya.¹

Ushirikiano wa kimkakati na marafiki kama Marekani ni muhimu katika jithhada za Kenya za kufikia Ruwaza yake ya 2030. Kwa zaidi ya miaka 50,² serikali ya Marekani imewekeza katika watu na taasisi za Kenya, ikishirikiana na umma, asasi za kiraia, na watendaji wa sekta ya kibinafsi. Licha ya hiyo, michango ya Marekani katika maendeleo ya Kenya ni zaidi ya msaada kutoka kwa serikali ya Marekani pekee. Kampuni za Marekani, vyuo vikuu, mashirika ya hisani, mashirika yasio ya kiserikali (NGOs), na watu binafsi wamezidi kushirikiana na wenzao nchini Kenya kwa miongo kadhaa iliopita.

Licha ya uhusiano huu wa muda mrefu, viongozi wa Kenya na umma hawawezi kupata taarifa kwa urahisi ili kutathmini thamani ya ushirikiano wa nchi yao na Marekani.³ Ingawa ni vigumu kuonyesha manufaa yote ambayo Kenya imepata kutokana na uhusiano wake na Marekani, ripoti hii inatoa makadirio ya kihafidhina ya michango ya Marekani katika ukuaji na ustawi wa Kenya, ikiwemo michango kutoka kwa watendaji wa kiserikali na wasio wa kiserikali. Kwa kiwango cha chini, tunakadiria michango hiyo kwa jumla kuwa takriban

Dola bilioni 3.05 kila mwaka, kwa wastani (tazama Jedwali la 1).

Katika sura ya pili, tunatathmni takriban Dola bilioni 1 kwa mwaka kwa wastani katika michango ya moja kwa moja kutoka kwa serikali ya Marekani ili kusaidia mpango wa Ruwaza ya 2030 ya serikali ya Kenya. Pia tunatathmni wastani wa takriban Dola milioni 678 kwa mwaka ambayo serikali ya Marekani imehamasisha kwa njia isiyo ya moja kwa moja kupitia sera na taasisi za ndani zinazofaidi Kenya.

Katika sura ya tatu, tunahesabu takriban Dola bilioni 1.36 kwa wastani kwa mwaka katika michango kutoka kwa watu, mashirika, na kampuni za Marekani katika ustawi wa Kenya. Michango hii ni ya aina mbalimbali, kuanzia vitendo nya watu binafsi (k.m. utalii, fedha zinazotumwa nchini Kenya, michango ya kibinafsi) hadi juhudhi za kitaasisi zaidi (k.m., misaada kutoka kwa mashirika ya ufadhili ya Marekani, shughuli za mashirika yasiyo ya kiserikali ya Marekani, uwekezaji wa kigeni wa moja kwa moja).

Katika sura ya nne, tunachambua matokeo ya utafiti wa AidData 2020 wa viongozi wa Kenya wa sekta ya umma na ya kibinafsi pamoja na viongozi wa asasi za kiraia ili kuelewa jinsi wanavyotathmini ushirika wa nchi yao na Marekani. Pia tutatathmni manufaa za kiuchumi, kijamii na za kiutawala zinazoweza kapatikana katika siku za usoni kutokana na shughuli za Marekani nchini Kenya. Tunamatatisha katika sura ya tano kwa kurudia kimuhtasari mambo makuu ya kutia akilini kutoka kwa utafiti huu.

Kwa zaidi ya miaka 50, serikali ya Marekani imewekeza katika watu na taasisi za Kenya.

Kwa hisani ya Ubalozi wa Marekani Nairobi.

- 1 Kwa ajili ya awamu ya utekelezaji wa sera ya hivi karibuni zaidi, Rais Uhuru Kenyatta ametambua nyanja nne muhimu za kutiliwa mkazo: uhakika wa chakula, nyumba za bei nafuu, utengenezaji bidhaa, na huduma za afya za bei nafuu kwa wote.
- 2 Kenya na Marekani zimekuwa marafiki tangu uhuru wa Kenya mnamo 1963. Uhusiano rasmi wa kidiplomasia kati ya nchi hizo mbili ulianza mnamo 1964 kupitia kuanzishwa kwa Ubalozi wa Marekani jijini Nairobi pamoja na ufadhili wa Dola milioni 21 na msaada wa kiufundi.
- 3 Tafiti za zamani zinatilia mkazo kutathmini miradi binafsi iliofadhilliwa na mawakala wa serikali ya Marekani, badala ya kuzingatia michango ya Marekani kwa ujumla.

Jedwali la 1. Muhtasari wa makadirio ya kila mwaka ya michango ya Marekani katika ukuaji na ustawii wa Kenya, mamilioni ya Dola/KSH

Jumla ya Michango ya Marekani	Dola 3,047.1	Ksh 310,015.1
Michango ya serikali ya Marekani	Dola 1,682.7	Ksh 171,198.4
Michango ya Marekani ya Moja kwa Moja	Dola 1,004.5	Ksh 102,194.6
Msaada kati ya nchi mbili	Dola 931.0	Ksh 94,721.3
Msaada wa kimataifa	Dola 73.5	Ksh 7,473.3
Faida za sera za Marekani	Dola 678.2	Ksh 69,003.8
Biashara	Dola 576.2	Ksh 58,622.6
Dhamana za uwekezaji	Dola 82.4	Ksh 8,387.1
Msaada wa masomo	Dola 19.6	Ksh 1,994.1
Michango ya jamii ya Marekani	Dola 1,364.4	Ksh 138,816.7
Fedha zilizotumwa nchini Kenya	Dola 517.6	Ksh 52,660.2
Uwekezaji wa kigeni wa moja kwa moja	Dola 294.2	Ksh 29,931.7
Shughuli za mashirika yasiyo ya kiserikali ya Marekani	Dola 270.0	Ksh 27,469.8
Utalii	Dola 190.7	Ksh 19,406.7
Michango ya Hisani	Dola 87.3	Ksh 8,882.0
Mikopo midogo	Dola 4.2	Ksh 427.3
Michango ya kibinafsi	Dola 0.4	Ksh 39.0

Maelezo: Jedwali hili linaonyesha wastani wa michango kutoka Marekani katika ukuaji na ustawii wa Kenya kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya Dola ya mwaka wa 2019 kwa kila kategoria. Tulipiga hesabu ya kadilio la mchango wa kila mwaka kwa kila aina ya msaada kwa kuchukua wastani wa miaka yote ya data inayopatikana kati ya mwaka wa 2014 na 2018, ila hatukuzingatia masuala yote. Idadi ya miaka iliyotumiwa kupiga hesabu ya wastani ilibadilika kulingana na idadi ya miaka iliyopatikana katika asili ya data. Kiwango cha ubadilishaji wa sarafu cha Dola 1 = 101.74 KSH kilitumiwiwa.

Asili: Makadirio ya AidData. Tazama Kiambatisho cha Kiufundi kinachoambatana na ripoti hii kwa maelezo zaidi.

Je, ni jinsi gani serikali ya Marekani inachangia katika ustawii wa Kenya?

Kenya ni mshirika wa kimkakati na rafiki wa Marekani katika kukuza amani na usalama kote katika kanda ya Afrika Mashariki. Mnamo 2020, nchi hizo mbili zilishereheke miaka 57 ya mahusiano ya kidiplomasia ambayo yanawezesha ushirikiano wa kiuchumi na wa kimaendeleo, pamoja na ushirikiano katika masuala ya usalama. Serikali ya Marekani inasaidia katika ukuaji na ustawii wa Kenya kwa njia tatu muhimu: (1) msaada katи ya nchi mbili, (2) msaada wa kimataifa, na (3) ukuzaji wa mazingira mazuri ya kubuni sera za kuwezesha biashara, uhamiaji, na uwekezaji.

Kwa jumla, tunakadiria kwamba msaada unaoendeshwa na serikali ya Marekani huchangia takriban Dola bilioni 1.68 kila mwaka katika uchumi wa Kenya. Hiyo inajumuisha Dola bilioni 1 katika msaada wa moja kwa moja kati ya nchi mbili na msaada wa kimataifa kwa mwaka kwa wastani, na pia Dola milioni 678 katika michango isiyo ya moja kwa moja kutoka kwa sera saidizi. Katika sehemu iliyoosalia ya sura hii, tunachunguza kila moja ya njia hizi tatu ili kuelewa jinsi zinavyofaidi raia wa Kenya.

2.1 Michango ya moja kwa moja ya serikali ya Marekani kuelekea Kenya

Msaada rasmi wa maendeleo (Official Development Assistance, ODA) — pamoja na misaada ya kifedha, mikopo yenye masharti mazuri, na ushauri wa kiufundi — ni njia muhimu zinazotumiwa na serikali ya Marekani kusaidia katika ukuaji na ustawii wa Kenya. Marekani kihistoria imekuwa mshirika mkubwa zaidi wa Kenya katika maendeleo kwa msingi wa kuzingatia mtiririko wa jumla wa msaada kutoka kwa shirika la ODA (OECD-DAC, n.d.). Isitoshe, serikali ya Marekani imekuwa ikiongoza katika kutoa msaada kwa mashirika

ya kimataifa (k.m. mshirika ya Umoja wa Mataifa, benki za maendeleo) na kwa hazina za wafadhilli wengi zinazofanya kazi nchini Kenya. Katika sehemu hii, tunachunguza jinsi msaada katи ya nchi mbili na msaada wa kimataifa wa Marekani inavyoshirikiana kusaidia raia wa Kenya kuafikia malengo yao yaliyoanishwa katika Ruwaza ya 2030.

Kilichogunduliwa #1: Serikali ya Marekani ilichangia takriban Dola milioni 931 kwa wastani katika msaada katи ya nchi mbili kila mwaka kwa Kenya kwa miaka mitano iliopita, hasa katika sekta ya afya.

Mawakala na idara ishirini za serikali ya Marekani zimechangia moja kwa moja katika ukuaji na maendeleo ya Kenya tangu 2001.⁴ Kati ya hayo, Wakala wa Marekani wa Maendeleo ya Kimataifa (USAID) unaongoza juhudzi za Marekani za katи ya nchi mbili katika nyanja muhimu kama vile: kilimo na uhakika wa chakula, elimu, afya, kufanikisha serikali ya ugatuza kwa faida ya wote, ukuzaji wa amani, mazingira, na ukuaji endelevu wa uchumi (USAID Kenya, n.d.).

Kati ya 2001 na 2018, serikali ya Marekani iliongeza msaada wake wa kila mwaka katи ya nchi mbili kwa Kenya mara kumi, kutoka Dola milioni 106 hadi Dola milioni 986.54 (Tazama Mchoro wa 1).⁵ Katika miaka mitano iliopita,⁶ Marekani imechangia kwa wastani Dola milioni 931 kwa mwaka katika msaada katи ya nchi mbili.

Asilimia sitini na mbili ya msaada katи ya nchi mbili kutoka Marekani kwenda Kenya katи ya mwaka wa 2010 na 2018 ililenga sekta ya afya (tazama Mchoro wa 2). Msaada huo unasaidia katika kuimarisha juhudzi za serikali ya Kenya katika kutoa huduma za afya za bei nafuu kwa wote. Kwa mfano, mnamo 2017, jumla ya msaada katи ya nchi mbili kutoka serikali ya Marekani ulioenda katika sekta ya afya ulikuwa Dola milioni 598.7. Msaada huo uliongezwa katika kiasi cha Dola

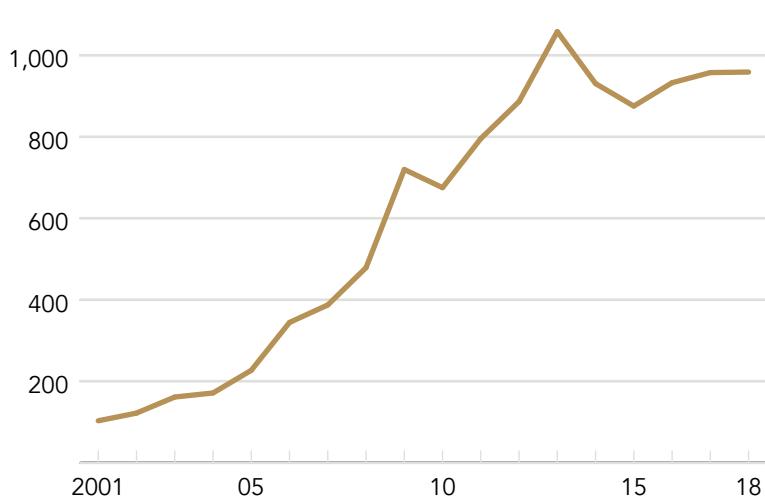
⁴ Orodha kamili ya mashirika yanayochangia inajumuisha: Mfuko wa msaada wa Maendeleo ya Afrika (African Development Foundation), Idara ya Kilimo ya Marekani, Idara ya Biashara, Marekani. Idara ya Ulinzi, Marekani. Idara ya Nishati, Marekani. Idara ya Afya na Huduma za Binadamu, Marekani. Idara ya Usalama wa Nchi, Marekani. Idara ya Sheria, Marekani. Idara ya Leba, Marekani. Idara ya Serikali, Marekani. Idara ya Jeshi la Wanahewa, Marekani. Idara ya Mambo ya Ndani, Marekani. Idara ya Hazina, Marekani. Idara ya Uchukuzi, Marekani. Wakala wa Ulinzi wa Mazingira, Marekani. Tume ya Biashara ya Serikali ya Marekani (Federal Trade Commission), Ushirika wa Changamoto za Milenia (Millennium Challenge Corporation), Peace Corps, Wakala wa Biashara na Maendeleo (Trade and Development Agency), na Wakala wa Marekani wa Maendeleo ya Kimataifa (USAID).

⁵ Ufadhilli wa Marekani wa kupambana na HIV/UKIMWI chini ya Mpango wa Dharura wa Rais wa Msaada wa Ukimwi (PEPFAR) umechangia kwa kiwango kikubwa zaidi katika ongezeko hili.

⁶ Kadirio hilo ni kwa msingi wa wastani wa miaka mitano katи ya 2014-2018, kwa kutumia thamani ya Dola isiyobadilika ya 2019.

Mchoro wa 1: Msaada kati ya nchi mbili kutoka kwa serikali ya Marekani kwenda Kenya, 2001-2018

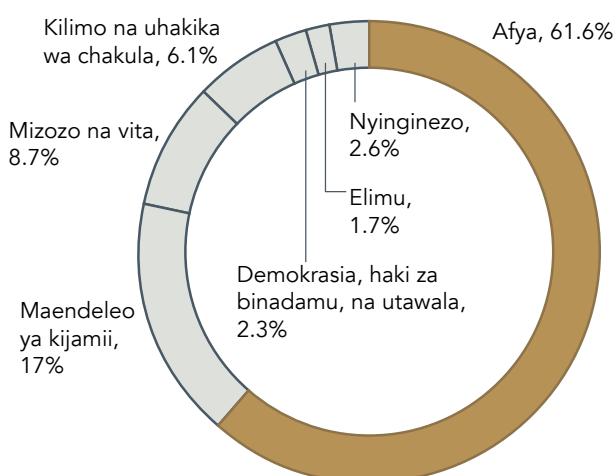
\$ milioni 1,200

Maelezo: Grafu hii inaonyesha jumla ya msaada kati ya nchi mbili uliotolewa na serikali ya Marekani kwa Kenya kila mwaka kutoka 2001 hadi 2018 kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya Dola ya 2019. Takwimu hizi zinajumuisha misaada ya maendeleo na misaada ya usalama iliyotolewa moja kwa moja kupitia mawakala wa serikali ya Marekani. Hazijumuishi msaada ambao huenda ulifaidi Kenya uliotolewana Marekani kupitia mawakala wa kimataifa.

Asili: USAID Foreign Aid Explorer Data (2001-2018).

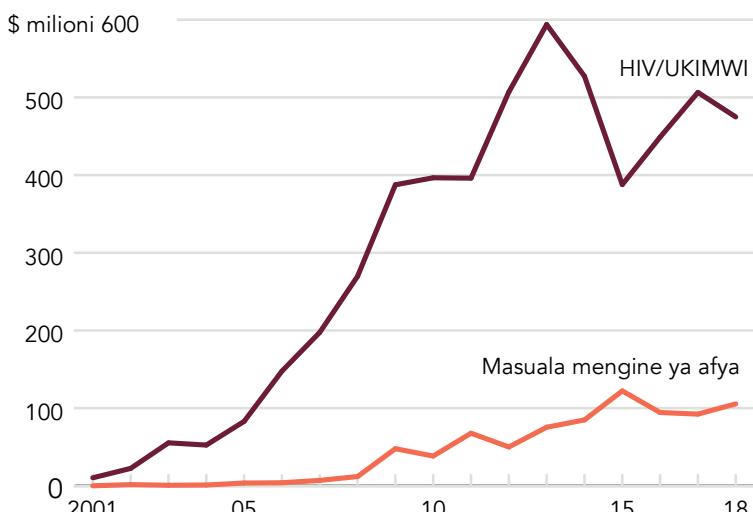
Mchoro wa 2: Msaada kati ya nchi mbili uliotolewa kwa Kenya na serikali ya Marekani katika sekta mbalimbali, 2010-2018

Maelezo: Grafu hii inaonyesha kwa mtazamo wa sekti jumla ya msaada kati ya nchi mbili uliotolewa na serikali ya Marekani kwa Kenya kutoka 2010 hadi 2018 kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya Dola ya 2019.

Asili: USAID Foreign Aid Explorer Data (2010-2018).

Mchoro wa 3: Msaada kati ya nchi mbili uliotolewa kwa Kenya na serikali ya Marekani katika sekta ya afya, 2001-2018

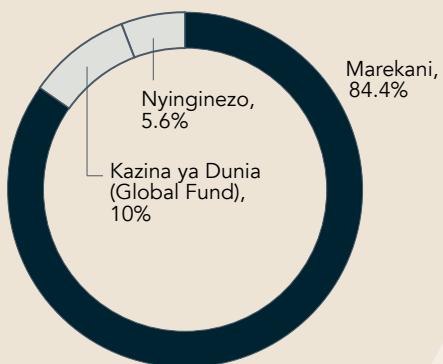
Maelezo: Grafu hii inaonyesha kwa mtazamo wa sekta ndogo jumla ya msaada kati ya nchi mbili uliotolewa na serikali ya Marekani kwa Kenya kutoka 2001 hadi 2018 kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya Dola ya 2019.

Asili: USAID Foreign Aid Explorer Data (2001-2018).

Kikasha cha 1. Kupambana na HIV/UKIMWI nchini Kenya kuitia utafiti na mipango ya jumla

Ufadhilli wa HIV/UKIMWI umekuwa sehemu muhimu ya msaada kati ya nchi mbili kwenda Kenya kufuatia uzinduzi wa Mpango wa Dharura wa Rais wa Msaada wa Ukimwi (PEPFAR) mnamo mwaka wa 2003. Hata hivyo, leo, mwitikio wa Marekani umebadilika ili kujumuisha mipango kadhaa, kama vile mpango wa Msaada Jumuishi wa UKIMWI, Idadi ya Watu, na Afya (APHIplus) ambayo inachukua mtazamo wa jumla katika masuala ya afya kwa kuchanganya upangaji uzazi, afya ya mama/mtoto, lishe na kuzuia malaria na kifua kikuu ili kujenga mpango mpana zaidi wa huduma za afya kwa kushirikiana na maafisa wa afya wa Kenya. Ikitoa msaada wa kifedha wa zaidi ya Dola milioni 400 kila mwaka, Marekani imesalia kuwa mfadhili mkubwa zaidi wa mpango wa HIV/ UKIMWI nchini Kenya, imezidi wafadhili wengine wote wakiwekwa pamoja.

Ufadhilli wa HIV/UKIMWI nchini Kenya kwa mtazamo wa wafadhili, 2009-2018

Maelezo: Chati hii inaonyesha wafadhili wakubwa zaidi wa Kenya wa kutoa msaada kati ya nchi mbili na msaada wa kimataifa katika kuzuia HIV/UKIMWI na kugharamia matibabu kati ya 2009-2018 kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya Dola ya mwaka wa 2019.

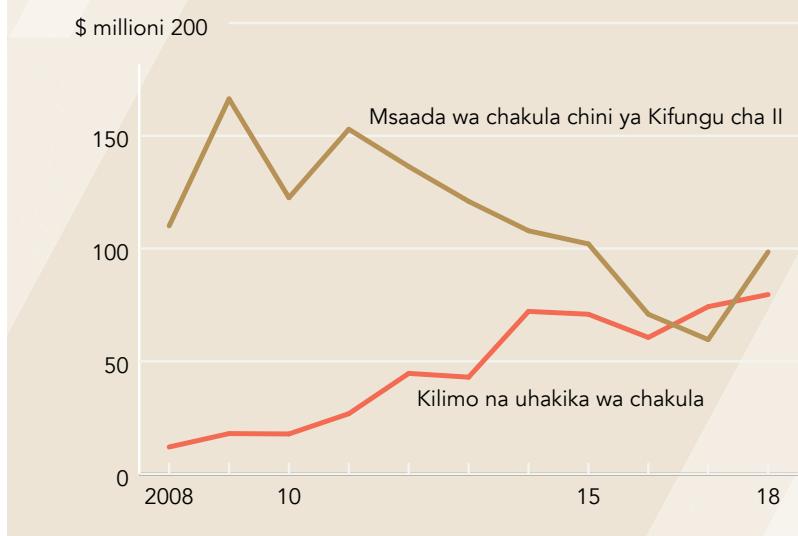
Asili: OECD CRS Database (2009-2018).

Mbali na kufadhili mipango ya afya ya umma nchini Kenya, Idara ya Ulinzi ya serikali ya Marekani pia inasaidia katika utekelezaji wa utafiti muhimu juu ya magonjwa ya kuambukiza nchini Kenya. Taasisi ya Utafiti wa Kimatibabu ya Kenya (KEMRI) imekuwa mwenyeji wa Kitengo cha Utafiti wa Kimatibabu cha Jeshi la Marekani (USAMRD) tangu 1969. Kwa karibu miongo mitano ya kuendesha shughuli zake, maabara hiyo ya utafiti iliyoko jijini Nairobi, na pia vituo vyake vya nyanjani vya Kisumu, Kisian, Kombewa na Kericho, imekuwa mstari wa mbele katika utafiti wa kibailiolja na kimatibabu ambao umechangia katika utengenezaji wa chanjo muhimu na dawa za kutibu magonjwa kama vile malaria, malale, leishmaniasis, HIV/UKIMWI, na virusi vinavyosambazwa na wadudu kama mbu na kupe.

Kikasha cha 2. Kutoka hali za dharura za njaa hadi kufikia uhakika wa chakula

Kati ya mwaka wa 2008 na 2018, serikali ya Marekani ilitoa takriban wastani wa Dola bilioni 1.2 (wastani wa Dola milioni 109 kwa mwaka) katika kusaidia kupambana na njaa nchini Kenya chini ya Kifungu cha II cha Sheria ya Marekani ya Chakula kwa ajili ya Amani. Hapo awali, msaada huu ulitilia mkazo utoaji wa moja kwa moja wa chakula kinachozalishwa na Marekani kwa wale walio kwenye hatari ya njaa au kufa njaa. Ingawa misaada mingi ya chakula kutoka Marekani ilitolewa wakati wa Ukame wa Afrika Mashariki wa 2011-2012, Marekani bado ilitoa wastani wa Dola milioni 70.5 kwa mwaka kwa Kenya katika msaada wa chakula chini ya Kifungu cha II kati ya mwaka wa 2014 na 2018. Kadiri ukali wa hali ya dharura ya njaa iliyoababishwa na ukame wa 2011-2012 ilivyopungua, msaada wa Marekani umebadili mwelekeo kutoka kutoa msaada wa chakula cha dharura hadi kuzingatia uhakika wa chakula wa muda mrefu. Mwelekeo huu wa kuzingatia uhakika wa chakula wa muda mrefu unalenga kusaidia jamii kupunguza hatari ya dharura za baadaye kupitia juhudzi za kuzuia utapiamlo na kusaidia uzalishaji wa kilimo.

Utoaji wa kila mwaka wa msaada wa chakula wa Marekani chini ya kifungu cha II na msaada wa kilimo kutoka Marekani kwenda Kenya, 2008-2018

Maeleo: Grafu hii inaonyesha thamani ya jumla ya kila mwaka ya msaada wa chakula chini ya Kifungu cha II kutoka Marekani kwenda Kenya na thamani ya jumla ya kila mwaka ya msaada wa kilimo kutoka Marekani kwenda Kenya kati ya 2008 na 2018, kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya Dola ya mwaka wa 2019.

Asili: USAID - Food for Peace Funding Overview Fact Sheet (2008-2018) and USAID Foreign Aid Explorer Data (2001-2018).

Msaada wa Marekani umebadili mwelekeo kutoka kutoa msaada wa chakula cha dharura hadi kuzingatia uhakika wa chakula wa muda mrefu.

Kwa hisani ya USAID/Neil Thomas.

milioni 367.5 ambazo Kenya ilihamasisha kutoka vyanzo vya ndani ya nchi ili kukidhi mahitaji yake katika sekta ya afya (Hazina ya Kitaifa, 2017).

Serikali ya Marekani hutoa sehemu kubwa ya msaada wake katika sekta ya afya kusaidia Kenya kupambana na janga la HIV/UKIMWI. Serikali ya Marekani ndio mfadhlili mkubwa zaidi wa mipango ya kuzuia HIV na UKIMWI nchini Kenya (tazama kikasha cha 1). Isitoshe, Marekani pia imeongeza ufadhili wake tangu 2008 (tazama Mchoro wa 3) kusaidia Kenya kushughulikia masuala mengine ya afya ya kipaumbele, kama vile: kifua kikuu, ugonjwa wa malaria, upangaji uzazi na afya ya uzazi, afya ya mama na watoto, na vitisho vinavyoibuka vya magonjwa ya kuambukiza.

Mbali na kufadhili mipango ya afya ya umma nchini Kenya, Idara ya Ulinzi ya serikali ya Marekani pia inasaidia katika utekelezaji wa utafiti muhimu juu ya magonjwa ya kuambukiza nchini Kenya. Taasisi ya Utafiti wa Kimatibabu ya Kenya (KEMRI) imekuwa mwenyeji wa Kitengo cha Utafiti wa Kimatibabu cha Jeshi la Marekani (USAMRD) tangu 1969. Kwa karibu miongo mitano ya kuendesha shughuli zake, maabarayi ya utafiti iliyo kijini Nairobi, na pia vituo vyake vya nyanjani vya Kisumu, Kisian, Kombewa na Kericho, imekuwa mstari wa mbele katika utafiti wa kibailojia na kimatibabu ambaa umechangia katika utengenezaji wa chanjo muhimu na dawa za kutibu magonjwa kama vile malaria, malale, leishmaniasis, HIV/UKIMWI, na virusi vinavyosambazwa na wadudu kama mbu na kupe.

Kilichogunduliwa #2: Marekani ilielekeza Dola milioni 95.6 kwa wastani katika msaada wake wa kila mwaka kati ya mwaka wa 2014 na 2018 kusaidia Kenya kukabiliana na ugaidi, kuhakikisha usalama wa mpaka wake, na kutekeleza sheria za nchi kwa njia mwafaka.

Kati ya 2010 na 2018, mawakala wanane wa serikali ya Marekani kwa pamoja walio wastani wa Dola milioni 705.1 katika msaada wa kiuchumi na kijeshi (asilimia 31 na asilimia 69, mtawalia) ili kusaidia mageuzi katika sekta ya usalama ya Kenya, kukuza amani, na juhudhi za usimamizi wa migogoro.⁷ Sehemu kubwa ya msaada huu (asilimia 53) ililenga kuimarisha uwemo wa nchi ya Kenya kukabiliana na vitisho vya kigaidi kutoka Al Shabaab, kikundi cha waasi cha Somali kinachoshirikiana na Al Qaeda, na kuboresha usalama wa mpaka (tazama Mchoro wa 4). Katika miaka mitano iliypita, Marekani imeelekeza wastani wa Dola milioni 95.6 kwa mwaka wa msaada wake kati ya nchi mbili katika amani na usalama wa Kenya kwa jumla.⁸

Mpango wa Global Train and Equip, ambayo "hutoa mafunzo, huduma, na vifaa kwa huduma za usalama za kitaifa," imekuwa msingi muhimu wa ushirikiano katika ya Marekani na Kenya katika masuala ya usalama tangu 2011 (DSCA, 2020). Ikichangia Dola milioni 329.9 (asilimia 47) katika msaada wote wa Marekani unaolenga amani na usalama kati ya mwaka wa 2010 na 2018, mpango huo umewevesha huduma za usalama za Kenya kupata vifaa (kwa mfano, helikopta, ndege zisizokuwa na rubani), mafunzo ya operesheni maalum za usalama, na msaada wa kiufundi ili kuwezesha Kenya kuchangia kwa njia fanisi katika Misheni ya Umoja wa Afrika nchini Somalia ikishirikiana na nchi nyingine nne zilizopeleka wanajeshi wake nchini humo.

Kutilia mkazo uimarishaji wa utendakazi wa idara ya polisi ya Kenya na jeshi la Kenya si jambo linalozingatiwa na mpango wa Global Train and Equip pekee. Serikali ya Marekani ilitoa mafunzo kwa maafisa 3,407 wa sekta ya usalama ya Kenya kati ya mwaka wa 2010 na 2018 katika mipango 15 tofauti, ikizingatia mada kama vile kupambana na ugaidi na shughuli za kulinda amani pamoja na utekelezaji wa sheria za baharini na vita dhidi ya dawa za kulevyia. Kwa mujibu wa ripoti moja ya mwaka wa 2019, thamani ya Dola ya mipango ya mafunzo iliyotolewa kwa wafanyakazi wa sekta ya usalama ya Kenya katika mwaka wa fedha wa 2018 pekee ilikuwa takriban Dola milioni 4.9.⁹ Jedwali la 2 linaonyesha idadi inayokadiriwa ya Wakenya waliopokea mafunzo kuititia mipango ya msaada wa usalama iliyowezeshwa na serikali ya Marekani kati ya mwaka wa 2010 na 2018.

Kilichogunduliwa #3: Serikali ya Marekani ilichangia takriban Dola milioni 73.5 kwa mwaka kwa wastani kwa Kenya kuititia ushirikiano wa kimataifa, haswa katika sekta za afya, utawala, na miundombinu.

Katika miaka ya hivi karibuni, Marekani imetoa kiasi kinachoongezeka cha msaada wake rasmi wa jumla wa maendeleo kuititia mashirika ya kimataifa (kwa mfano, mashirika ya Umoja wa Mataifa, benki za maendeleo za kanda) na hazina za wafadhili wengi zinazohusiana na vipaumbele vya sekta maalum (Pipa et al., 2018). Hata hivyo, michango ya Marekani ya kibinasi imefichika kwa sababu mashirika ya kimataifa huchanganya msaada wa kifedha wa Marekani na michango ya wafadhili wengine.

Mbali na mpango wake wa msaada kati ya nchi mbili, serikali ya Marekani ilichangia wastani wa takriban Dola milioni 73.5 kwa mwaka¹⁰ kwa Kenya kati ya 2014 na 2018, kuititia msaada wake wa msingi kwa mashirika 20 ya kimataifa yanayofanya kazi nchini

7 Msaada huo unajumuisha michango kutoka kwa Idara ya Ulinzi, Idara ya Nishati, Idara ya Usalama wa Nchi, Idara ya Sheria, Idara ya Serikali, Idara ya Jeshi la Wanahewa, Wakala wa Biashara na Maendeleo, na Wakala wa Marekani wa Maendeleo ya Kimataifa (USAID).

8 Kwa msingi wa wastani wa miaka mitano kutoka 2014 hadi 2018 kwa kutumia thamani isiyobadilika ya Dola ya 2019.

9 Ripoti hii ya Mafunzo ya Kijeshi ya Kigeni ilikuwa utafiti wa kimataifa kuhusu mipango ya mafunzo ya serikali ya Marekani na ina makadirio ya idadi ya wanafunzi binafsi na thamani ya Dola ya kozi hizo kwa mtazamo wa nchi, ikiwemo Kenya. https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/12/FMT_Volume-I_FY2018_2019.pdf

10 Kwa msingi wa wastani wa miaka mitano kati ya 2014-2018, kwa kutumia thamani isiyobadilika ya Dola ya 2019.

Kikasha cha 3. Elimu kwa vijana, uongozi, na kujikimu kimaisha

Ikiwa na asilimia 75 ya idadi ya watu walio chini ya umri wa miaka 35 (Baraza, 2020), kuwekeza katika idadi inayozidi kuongezeka ya vijana wa Kenya ni muhimu katika kutimiza azma ya Kenya ya kufikia hadhi ya kuwa taifa la kipato cha kati ifikapo 2030. Kwa ajili ya hiyo, serikali ya Marekani ilihamasisha wastani wa Dola milioni 85.8 katika msaada wa moja kwa moja kati ya nchi mbili kutumika katika mipango inayofaidi vijana wa Kenya kati ya mwaka wa 2009 na 2018. Uwezeshejai wa kiuchumi unaolenga vijana ndio sehemu kubwa zaidi ya msaada huu (asilimia 37), ikifuatiwa na mipango inayotoa makao na mafunzo ya kujikidhi kimaisha, miongoni mwa aina nyingine za msaada, msaada kwa wakimbizi vijana (asilimia 18), na msaada wa kupokea elimu ya msingi na ya juu (asilimia 14).

Msaada wa serikali ya Marekani katika mipango mingi inayolenga vijana unatilia mkazo umuhimu wa ushirikiano kati ya sekta ya umma na ya kibinagsi kuwekeza katika kizazi kijacho cha viongozi na wafanyakazi. Mpango wa Ajira na Ujuzi kwa Vijana wa Kenya (The Kenya Youth Employment and Skills, K-YES) inatao fursa kwa viongozi wa sekta ya umma na ya kibinagsi kufanya kazi kwa pamoja kutatua changamoto za ukosefu wa ajira kwa vijana kupitia mipango mahususi ya mafunzo ya kazi ambayo inasaidia vijana kujaza mapungufu ya ujuzi katika tasnia zinazolengwa. Mpango wa The Young African Leaders Initiative (YALI), inashirikiana na vyuo vikuu 40 vya Marekani kufunza ujuzi na kutoa msaada kwa vijana wa Kenya kupitia mradi wake wa Mandela Washington Fellowship Program na The Regional Leadership Centre for East Africa (Kituo cha Uongozi cha Kanda ya Afrika Mashariki) kilichopo Nairobi. based in Nairobi.

Maelezo: Jumla ya msaada wa moja kwa moja kati ya nchi mbili kutoka Marekani kwenda katika miradi inayoelekezwa kwa vijana ilikadiriwa kwa kutumia kichujio kubaini shughuli ambazo zinataja vijana wazi kwenye jina la mradi. Hili linaweza kuwa kadilio la chini lisilo sahihi la thamani ya jumla ya Dola za Marekani zilizofaidi vijana wa Kenya. Takwimu zote za fedha zilizotolewa zimebekwa kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya Dola ya 2019.

Asili: Foreign Aid Explorer (2009-2018).

Kikasha cha 4: Msaada wa Marekani kwa mashirika ya kiserikali ya kikanda

Pamoja na taasisi na hazina za kimataifa zilizoelezwa katika sehemu ya 2.1, Marekani hutoa msaada kwa mashirika kadhaa ya kiserikali ya kikanda na Kenya ni nchi wanachama wa mashirika hayo. Kati ya mashirika hayo, matatu makubwa zaidi, kwa msingi wa msaada uliotolewa na Marekani kati ya kati ya 2001 na 2018, ni: Soko la Pamoja la Afrika Mashariki na Kusini (COMESA), Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC), na Jumuiya ya Mamlaka ya Kimataifa kuhusu Maendeleo (IGAD).

Marekani ilitoa msaada wa Dola milioni 47.5 kusaidia kanda hiyo kupitia COMESA kati ya 2001 na 2018, na asilimia hamsini na tisa ya msaada huo ulilenga kilimo na uhakika wa chakula. Kati ya mwaka wa 2010 na 2018, serikali ya Marekani ilitoa msaada wa Dola milioni 25.3 kupitia Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC). Robo tatu ya dola hizo za msaada ziligawanywa katika nyanja zifuatazo: Kilimo na uhakika wa chakula (asilimia 24), ukuaji wa kiuchumi na biashara (asilimia 25), na mazingira (asilimia 27). Wakati huo huo, Marekani ilitenga zaidi ya nusu (asilimia 52) ya Dola milioni 21.3 ya msaada wake kwa IGAD kusaidia kanda hiyo kushughulikia mizozo na vita.

Hatukujumuisha michango kwa mashirika ya kiserikali ya kikanda katika takwimu za jumla za msaada wa kimataifa, kwa kuwa takwimu hizo hazikuwa maalum kwa Kenya; hata hivyo, kuna uwezekano kwamba michango hiyo bado inaweza kuleta mtiririko wa faida kwa Kenya.

Fahamu: Takwimu zote zimebekwa kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya Dola ya 2019.

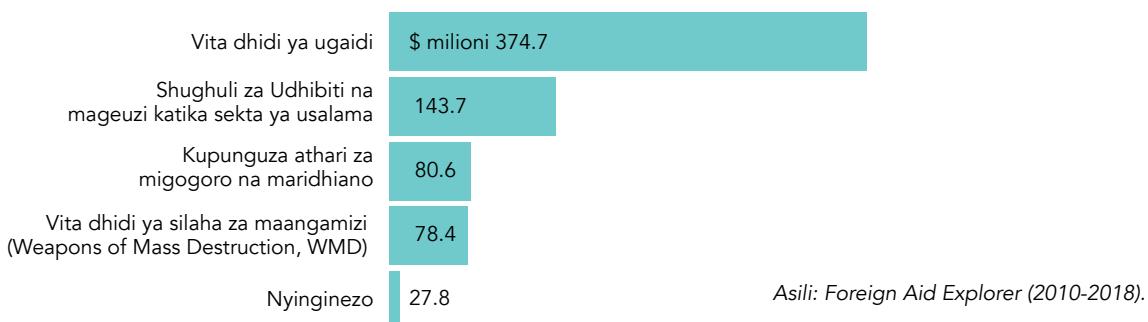
Asili: OECD DAC Creditor Reporting System (2001-2018).

Jedwali la 2. Wafanyakazi wa sekta ya usalama ya Kenya waliofunzwa kwa mtazamo wa mpango, 2010-2018

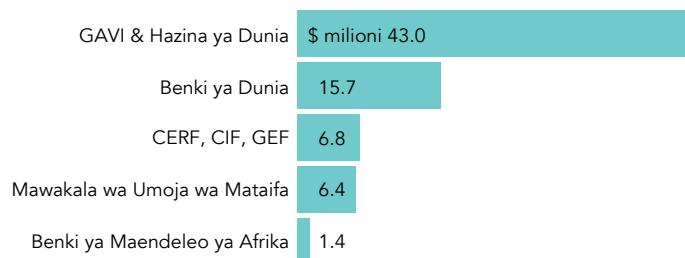
Jina la mpango wa mafunzo	Wakenya waliofunzwa, 2010-2018
Shughuli za Kulinda Amani	806
Mafunzo Yanayosimamiwa na Mamlaka Moja	676
Vituo vya Kanda vya Mafunzo ya Usalama	451
Uuzaji wa Vifaa vya Kijeshi Katika Nchi za Nje -- Mafunzo Yanayohusiana na Ununuzi wa vifaa	304
Sehemu ya 1206 ya Mamlaka ya Mafunzo na Zana	284
Elimu na Mafunzo ya Kijeshi ya Kimataifa	268
Mpango wa Mafunzo ya Kupambana na Ugaidi	230
Sehemu ya 333 ya Kuimarisha Uwezo wa Mshiriki	186
Shughuli za Marekani za Mafunzo ya Walinzi wa Pwani	126
Ufadhili wa Kifedha wa Jeshi la Kigeni -- Mafunzo na Elimu ya Kijeshi kati ya Nchi Mbili	40
Hazina ya Ushirikiano wa Kupambana na Ugaidi	17
Sehemu ya 1004 ya Kupambana na Dawa za Kulevyta	10
Mafunzo ya Kuhudumu katika Jeshi (Jeshi la Marekani, Wanamaji, Wanahewa)	4
Mpango wa Uongozi wa Wanahewa	3
Mafunzo ya Kubadilishana	2
Mipango yote ya mafunzo ya msaada wa usalama	3,407

Asili: Security Assistance Monitor (2010-2018).

Mchoro wa 4: Michango ya Marekani katika usalama wa Kenya, kukuza amani, na usimamizi wa migogoro, 2010-2018

Mchoro wa 5: Makadirio ya kila mwaka ya mgawo wa Marekani katika matumizi ya kimataifa ya fedha kwa mtazamo wa mawakala, 2014-2018

Maelezo: Grafu hii inaonyesha mgawo unaokadirwa wa kila mwaka wa matumizi ya kimataifa ya fedha ambao unaweza kuhusishwa na Marekani kwa msingi wa data ya miaka ya 2014-2018. Thamani za fedha zimebekwa kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya Dola ya 2019.

Asili: OECD CRS Database, calculations by AidData.

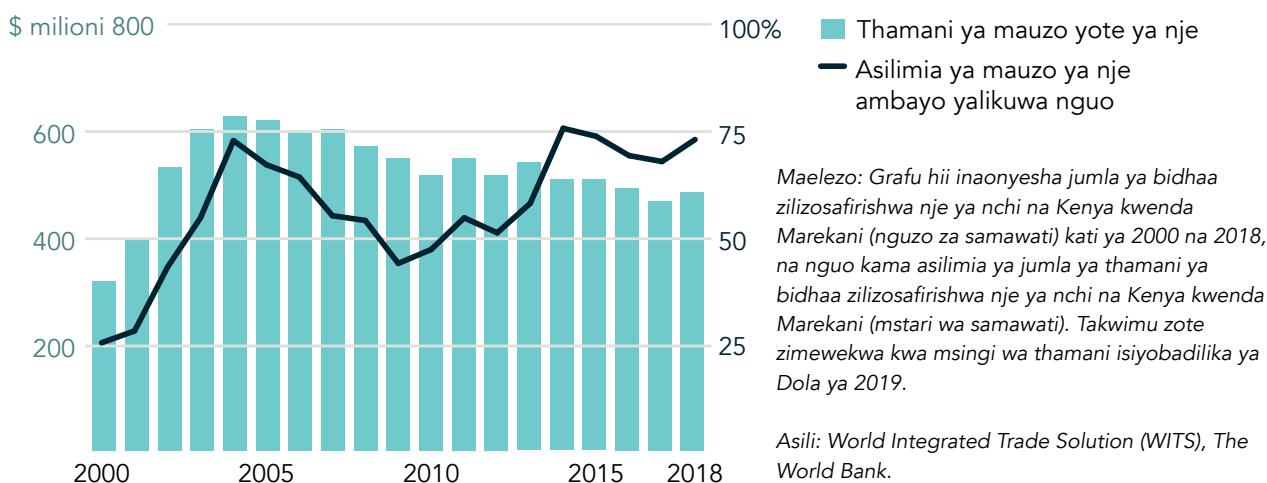
Kenya (tazama Mchoro wa 5).¹¹ Katika miaka mitano iliyopita, sehemu kubwa ya michango ya Marekani kuitia mashirika ya kimataifa na hazina zinazofanya kazi nchini Kenya ilikuwa katika sekta ya afya (asilimia 62) na sekta ya miundombinu (asilimia 12). Takwimu hizi hajizumuishi michango ya serikali ya Marekani kwa mashirika ya kiserikali ya kikanda kama vile Soko la Pamoja la Afrika Mashariki na Kusini (COMESA), Jumuiya ya Afrika Mashariki (East Africa Community) au Jumuiya ya Mamlaka ya Kimataifa kuhusu Maendeleo (Inter-governmental Authority on Development, IGAD), ambayo yanajadiliwa kando katika kikasha cha 4.

Kukadiria michango ya Marekani kwa mashirika na hazina za kimataifa kwa msingi wa sekta mahususi kunategemea sekta inayotiliwa mkazo na kila taasisi. Michango ya serikali ya Marekani ya kila mwaka kuitia Benki ya Dunia (Dola milioni 15.74)¹² na Benki ya Maendeleo ya Afrika (Dola milioni 1.42),¹³ kwa mfano, hunufaisha kwa kiwango kikubwa miundombinu na tasnia za Kenya, nishati, na sekta za usambazaji wa maji na usafi wa mazingira, kulingana na majukumu ya mashirika hayo mawili. Jumuiya ya Kimataifa ya

Maendeleo ya Benki ya Dunia (IDA)—ambayo hutoa mikopo na msaada ili kukuza maendeleo ya kiuchumi, kupunguza ukosefu wa usawa, na kuboresha hali ya maisha ya watu—imezidi kufadhili miradi ya utawala bora, kama vile kuboresha utawala wa umma wa Kenya kuitia mradi wake wa National Safety Net Program for Results.

Marekani ilifadhili takriban asilimia 18 (Dola milioni 6.44) ya shughuli za Umoja wa Mataifa nchini Kenya kila mwaka kati ya mwaka wa 2014 na 2018.¹⁴ Msaada huu wa msingi unafadhili mashirika 12 ya Umoja wa Mataifa yanayofanya kazi nchini Kenya kwa kutilia mkazo sekta mbili: (1) kilimo na uhakika wa chakula (Dola milioni 3.2 kwa mwaka) na (2) mizozo, vita, na mwitikio wa mahitaji ya kibinadamu (Dola milioni 1.4 kwa mwaka). Juhudi hizi zinaenda sambamba na msaada kati ya nchi mbili ambayo Marekani huelekeza katika maendeleo ya kilimo na kukabiliana na ukame. Kwa mfano, msaada wa Marekani kwa mashirika ya kimataifa kama vile Shirika la Chakula na Kilimo (Food and Agricultural Organization, FAO) husaidia miradi ambayo inasaidia Kenya na nchi nyingine katika kanda ya Afrika Mashariki kupambana

Mchoro wa 6: Thamani ya mauzo ya nje ya Kenya kuelekea Marekani na mgawo wa nguo, 2000-2018

11 Marekani hutumia vyombo mbalimbali vya ufadhili kutoa michango yake kwa mashirika ya kimataifa, ambapo vyombo muhimu zaidi ni michango ya msingi ya kusaidia mashirika hayo katika shughuli zao zote. Tukitumia asilimia zinazotokana na hisa zinazomilikiwa na Marekani na michango yake ya msingi, tunakadiria mchango wa Marekani katika ufadhili wa kimataifa uliotolewa kwa Kenya na mashirika 20 kama inavyoripotiwa katika hifadhidata ya Mfumo wa Kutoa Taarifa za Mkopo (Creditor reporting System, CRS) wa Shirika la Ushirikiano wa Kiuchumi na Maendeleo (Organization for Economic Cooperation and Development, OECD) kati ya 2014 na 2018.

12 Isipokuwa Dola 851,528 za ufadhili zilizotolewa kutoka 2009 hadi 2012, shughuli za Benki ya Dunia kuitia IDA nchini Kenya zimeletekelezwa kwa msingi wa mikopo yenye masharti bora, kwa wastani Dola milioni 579.4 kwa mwaka kutoka 2014 hadi 2018. IDA huhesabu ruzuku ya asilimia 22.82 ya jumla ya mikopo, kwa wastani Dola milioni 132.2 kwa mwaka katika ufadhili wa kifedha uliotolewa. Tukizingatia asilimia 11.9 ya mchango ultolewa na Marekani kwa IDA kutoka 2010, inakadiria kwamba sehemu ya ruzuku ya IDA kwa Kenya ambayo imechangiwa na Marekani ni wastani wa Dola milioni 15.74 kwa mwaka.

13 Kupitia Hazina ya Maendeleo ya Afrika (Africa Development Fund, ADF), Benki ya Maendeleo ya Afrika (AFDB) imeikabidhi Kenya wastani wa Dola milioni 1.06 kwa mwaka katika ufadhili wa kifedha na wastani wa Dola milioni 217.6 katika mikopo yenye masharti bora. Kenya ikiwa imepokea "mchanganyiko" wa masharti ya kupokea fedha kutoka ADF, asilimia 43.56 ya mikopo yenye masharti bora yanaweza kuainishwa kama ruzuku, na ni jumla ya Dola milioni 95.8 kwa mwaka. Marekani ndio mbia wa pili kwa ukubwa katika AfDB na ni mshirika mkuu zaidi asieye wa kutoka Afrika katika benki hiyo, ikiwa na umiliki wa asilimia 6.65. Hiyo inaifanya Marekani kuwajibikia Dola milioni 6.44 za msaada wa AfDB kwenda Kenya kwa mwaka (msaada na ruzuku katika mikopo yenye masharti bora).

14 Shughuli zote za Umoja wa Mataifa katika kipindi cha 2009-2018 zilikuwa na thamani ya takriban Dola milioni 45.6 kila mwaka.

Kikasha cha 5. Sheria ya Maendeleo na Fursa kwa Afrika (The African Growth and Opportunity Act) (AGOA) na kiwanda cha nguo cha Kenya

Sheria ya Maendeleo na Fursa kwa Afrika (The African Growth and Opportunity Act) ilipitishwa ili iwe sheria na Bunge la Marekani tarehe May 18, 2000. Sheria hii inaziwezesha nchi za kusini mwa Sahara za Afrika zinazostahiki zinazotimiza masharti mahususi ambayo yapo kwenye sheria hii kufikia soko la Marekani. Masharti haya yanahitaji nchi hizi husika zijitahidi kuimarisha utekelezaji wa sheria, haki za kibinadamu, na viwango au hali za kazi. Hapo awali, sheria hii ilipitishwa ili kutumika kwa kipindi cha miaka minane lakini baadaye kipindi hiki kiliendelezwa hadi mwaka wa 2025. Fungu maalum pia kuhusiana na nguo na mavazi yaliyotengenezwa viwandani liliongezwa kwa Sheria ya AGOA, ambalo lilihitaji nchi ya Marekani inunue nguo zilizotengenezwa viwandani kutoka katika nchi zinazostahiki kufaidika na AGOA kabla ya kununua kutoka nchi nyingine. Sharti hili la kupendelea nguo za nchi hizi zilizotengenezwa viwandani limechangia bidhaa nje za Kenya nchini Marekani ziongezeke.

kwa njia endelevu na nondo, nzige, na wanyama wengine waharibifu ambaao ni tishio kwa mazao ya kilimo.

Shirika la Chakula Duniani (WFP) ndilo mpokeaji mkubwa zaidi wa msaada wa Marekani kati ya mashirika yote ya Umoja wa Mataifa, ambaao ni asilimia 38 ya jumla ya ufadhilli ambaao shirika hilo hutoa kwa nchi ya Kenya. Msaada wa wastani wa kila mwaka wa Marekani wa Dola milioni 4.1 kwa WFP ni karibu mara 2.7 ya fedha zinazotolewa na mfadhilli wa pili kwa ukubwa, na msaada huo huchangia katika kukuza kipaumbele cha maendeleo cha Kenya cha uhakika wa chakula.

Kwa kuongezea, Marekani huchangia takriban Dola milioni 49.85 kwa mwaka kwa hazina nyingine tano za kimataifa zinazofanya kazi nchini Kenya.¹⁵ Hazina ya Dunia (Global Fund) na Ushirika wa Kimataifa wa Chanjo (GAVI) hupokea asilimia 96 ya michango hiyo (Dola milioni 43.02 kwa mwaka), sambamba na mkazo mkubwa ambaao msaada wa Marekani kati ya nchi mbili umeweka katika kupambana na magonjwa ya kuambukiza (HIV/UKIMWI, malaria, na kifua kikuu). Kupitia Hazina ya Kukabiliana na Hali za Dharura (Central Emergency Response Fund, CERF), Hazina za Uwekezaji katika Masuala ya Hali ya Hewa (Climate Investment Funds, CIFs) na Hazina ya Mazingira ya Kimataifa (GEF), Marekani ilichangia wastani wa Dola

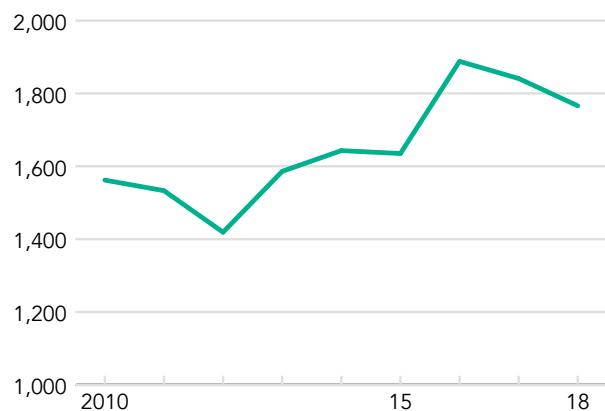
milioni 6.83 kila mwaka katika kukabiliana na majanga ya kimazingira, ulinzi wa mazingira, kukabiliana na mabadiliko ya hali ya hewa, na miradi ya nishati inayoweza kutumika upya.

Hatimaye, Marekani pia ilichangia katika ruzuku ya Dola milioni 53.8 kama sehemu ya Dola milioni 909.6 zilizotolewa kwa Kenya kama mikopo yenye masharti mazuri na Shirika la Fedha la Kimataifa (IMF) kati ya 2009 na 2013, kwa wastani wa Dola milioni 10.8 kwa mwaka wakati wa kipindi hicho.¹⁶

2.2 Michango isiyo ya moja kwa moja ya serikali ya Marekani kuelekea Kenya

Biasara, uwekezaji, na wafanyakazi wenye ujuzi ni viungo muhimu katika juhudni za Kenya za kuwa taifa linalopiga hatua kwa kasi kufikia lengo la kuwa na uchumi wa viwanda na kipato cha kati ifikapo 2030.¹⁷ Katika kila moja ya nyanja hizo, serikali ya Marekani ni mshirika muhimu katika kuunda mazingira ya kuwezesha Kenya kuwa na uchumi wa kisasa. Katika sehemu hii, tunachunguza jinsi sera bora za Marekani za biashara, uhamiaji, na uwekezaji zinavyosaidia Kenya kubadilisha uchumi wake kulingana na Ruwaza ya 2030.

Mchoro wa 7. Idadi ya wanafunzi na wasomi wapya wa Kenya wanaokwenda nchini Marekani, 2010-2018

Maelezo: Grafu hii inaonyesha idadi ya wanafunzi na wasomi wapya wa Kenya waliopatiwa viza za kuenda Marekani kati ya mwaka wa 2010 na 2018.

Asili: U.S Department of State

15 Kadilio hilo ni kwa msingi wa wastani wa miaka mitano kati ya 2014-2018, kwa kutumia thamani ya Dola isiyobadilika ya 2019.
16 Katika kipindi hicho, IMF, kupitia Hazina yake ya Mikopo ya Muda Mrefu (Extended Credit Facility), ilitoa mkopo mmoja wenye masharti bora kwa Kenya katika kila moja ya miaka hii inayofuata: 2008, 2011, 2012, na 2013. Mikopo hiyo ina riba ya chini sana, na ruzuku inayokadirwa kuwa asilimia 31.32 ya thamani ya jumla ya mkopo. Mikopo hiyo hutoa msaada wa jumla kwa bajeti ya serikali ya Kenya. Thamani hiyo haijajumuishwa katika mchangano wetu kupitia njia ya makadirio ya kimataifa kwa sababu hakuna shughuli za hivi majuzi.

17 Kutoka katika malengo ya Kenya ya Ruwaza ya 2030: <http://vision2030.go.ke>

Kikasha cha 6. Mradi wa Nishati ya Upepo wa Kipeto na Stesheni ya Umeme wa Mvuke ya OrPower 4

Mradi wa Nishati ya Upepo wa Kipeto na upanuzi wa Stesheni ya Umeme wa Mvuke ya Olkaria III ndio miradi miwili kati ya mingine yenye thamani ya juu kabisa inayofadhiliwa na dhamana za uwekezaji za Marekani nchini Kenya, na yote miwili inadhihirisha kwamba watendaji/watoa msaada wa Marekani na njia nyingine za ufadhilli za Marekani zimehusiska. Kwa pamoja, miradi hii miwili inachangia pakubwa katika kufanikisha malengo ya Ruwaza ya 2030 ya Kenya ya kuimarisha ufikiaji wa umeme na utengenezaji wa vyando vipyta vya nishati inayoweza kutumiwa upya (Ruwaza ya 2030).

Mradi wa Nishati ya Upepo wa Kipeto , ulioko kilomita 70 kusini magharibi mwa Nairobi, umekuwa ndio pahali ambapo uwanja mkubwa wa upepo umestahili kujengwa tangu serikali ya Ubelgiji iliposakinisha tabo za upepo hapo katika mwaka wa 1993 (Power Africa, 2019). Uwanja huo umeendelezwu sana hivi majuzi tu, kutokana na ushirikiano kati ya General Electric na (GE) Kipeto Energy Limited. Ushirikiano huu kati ya kampuni za Marekani na Kenya uliweza kuvutia ufadhilli wa OPIC wa Dola milioni 232.56 katika mwaka wa 2015 (ambazo zilifika Dola milioni 251.16 katika mwaka wa 2019), takriban asilimia 72 ya gherama zote za mradi huo (DFC, 2020). Huku ikiwa pia na Dola milioni 50 ya ziada ya bima ya hatari iliyowekwa na OPIC katika mwaka wa 2018 (ambazo zilifika Dola milioni 51 katika mwaka wa 2019), uwanja huu wa upepo uliweka tabo ya kwanza ya upepo kati ya tabo 60 za GE zinazopaswa kuwekwa mnamo Desemba 2019 (Kipeto Energy, 2019). Ingawa ujenzi bado unaendelea, utakapokamilika, Uwanja wa Upepo wa Kipeto utazalisha megawati 100 za umeme, zitakazotosha kutoa umeme kwa nyumba 40,000 kwenye eneo hilo (General Electric, 2018).

Upanuzi wa stesheni ya umeme wa mvuke ya Olkaria III, iliyoko kilomita 90 kaskazini magharibi mwa Nairobi, pia unaonyesha njia nyingi ambazo Marekani inasaidia sekta ya nishati ya Kenya. Katika mwaka wa 2011, OPIC iliweana dhamana ya uwekezaji ya Dola milioni 215.1 kwa Ormat Technologies (ambazo zilifika Dola milioni 245.3 katika mwaka wa 2019) ili kufadhilli upanuzi, zikiambatana na dhamana ya uwekezaji ya MIGA ya Benki ya Dunia ya Dola milioni 134 (ambazo zilifika Dola milioni 152.8 katika mwaka wa 2019). Kutokana na msaada kutoka kwa dhamana hizi mbili za ziada za uwekezaji, stesheni ya umeme ya Olkaria III iliongeza kiwango cha nishati ambayo ilizalisha kutoka megawati 48 hadi megawati 84, kiwango ambacho karibu kiwe mara mbili ya kiwango chake cha kawaida cha uzalishaji (World Bank, 2020).

Kilichogunduliwa #4: Sheria ya Maendeleo na Fursa kwa Afrika (The African Growth and Opportunity Act) iliwezesha Kenya kuongeza idadi ya bidhaa nje zilizouzwa nchini Marekani kwa asilimia 285 kati ya 2000 na 2018.

Tangu miaka ya 1980, Kenya imechukua hatua nyingi ili kukuza uchumi ulio huru kwa kubadilisha sera mbalimbali za kibashara na kiuchumi (Zepeda et. al., 2009). Hivi majuzi, Rais Uhuru Kenyatta alisema kwamba Kenya inahitaji kuimarisha uzalishaji au utengenezaji wa bidhaa viwandani na biashara nje kama mojawapo ya vitu vinne muhimu kwenye mpango wa Ruwaza ya 2030 ya Kenya. Nchi ya Marekani ni mshirika muhimu wa kibashara kwa vile asilimia 8.7 ya bidhaa nje za Kenya zilizwa huko katika mwaka wa 2017 pekee, nyingi kati ya bidhaa nje hizi zikitokea kwenye viwanda vya kutengenezea nguo (WITS, n.d.).

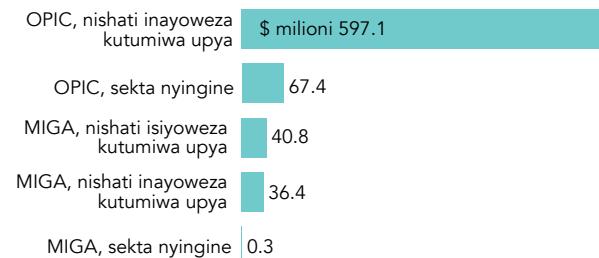
Katika kipindi cha miongo miwili iliyopita, mapato ya Kenya kutokana na biashara nje nchini Marekani yalionezekwa kwa asilimia 285 (tazama Mchoro wa 6). Kuanzia 2014 hadi 2018, mapato ya Kenya ya kila mwaka kutokana na biashara nje nchini Marekani yalikuwa takriban Dola milioni 576 kwa kukadiria. Hasa, viwanda vya nguo vya Kenya ndivyo vilivyochangia pakubwa katika maendeleo haya, kwa vile vilichangia zaidi ya asilimia 60 ya bidhaa nje zote zilizouzwa nchini Marekani katika miaka ya hivi majuzi (tazama Kikasha

cha 5). Kutokana na Serikali ya Marekani kuitisha sheria nzuri za biashara, kama vile Sheria ya mwaka wa 2000 ya Maendeleo na Fursa kwa Afrika (the 2000 African Growth and Opportunity Act) (AGOA), Marekani iliweza kuwa soko kubwa zaidi la ng'ambo la nguo ambazo zimetengenezwa nchini Kenya.

Kutokana na sheria hii ya AGOA, nchi za Afrika zinazostahili au kustahiki zinapendeleta, ikiwemo Kenya, jambo ambalo linawezesha karibu bidhaa zote zinazoweza kuuzwa sokoni kuingia kwenye soko la Marekani bila kutozwa kodi, zikiwemo nguo zilizotengenezwa viwandani, ambazo ndizo zimekuwa zikiuzwa sana baada ya sheria ya AGOA kuanza kutumika.

Sheria hii pia inaisadia serikali ya Kenya kufanikisha hatua za maendeleo katika nyanja zinazoleta maendeleo jumuishi na uongozi mzuri katika Ruwaza ya 2030—kukuza uchumi unaonawiri kutokana na masoko, kuimarisha utekelezaji wa sheria, kupambana na ufisadi, na kulinda haki za wafanyakazi—ambazo pia zinahitajika ili nchi iendelee kustahiki au kustahili kufaidika na AGOA (Mwakilishi wa Biashara wa Marekani).

Mchoro wa 8. Dhamana za uwekezaji za Marekani kwenye sekta ya nishati na sekta nyingine za Kenya, 2010-2018

Asili: DFC (formerly OPIC) and MIGA, the World Bank.

Kilichogunduliwa #5: Wanafunzi, wasomi na wafanyakazi – stadi wa Kenya hunufaika kutokana na msaada wa kielimu na sera nzuri za uhamiaji za Marekani ili kuendeleza kazi zao.

Ni muhimu kuwekeza katika wafanyakazi wa Kenya ili wapate ujuzi mpya ambaeo ni muhimu katika jitahada za Kenya za kuwa na uchumi wa kisasa ambaeo unaendeshwa na sekta ndogo ya kilimo lakini yenye uzalishaji wa kiwango cha juu zaidi pamoja na ongezeko katika uzalishaji wa viwanda. Ili kusaidia utimizaji wa lengo hili, Serikali ya Marekani hufadhili fursa mbalimbali ili wanafunzi na wasomi wa Kenya waweze kuendeleza mafunzo na elimu yao katika taasisi za Marekani za elimu ya juu kipitia mipango yake ya viza iliyoundwa kwa ajili ya wanafunzi (viza za F-1) na wasomi (viza za J-1). Mchoro wa 7 unaonyesha idadi ya jumla ya wanafunzi na wasomi wapya wa Kenya wanaokwenda nchini Marekani kila mwaka kuanzia mwaka wa 2010 hadi 2018.

Mbali na kuwapatia Wakenya fursa za kupata stadi mwafaka zinazohitajika ili kupata kazi zinazolipa vizuri, taasisi za Marekani pia hukuza viongozi, watalaan na watu wabunifu wa kizazi kijacho cha Kenya. Huku akiwa alihitimu kutoka Chuo cha Amherst katika jimbo la Massachusetts katika mwaka wa 1985 akiwa na shahada ya uchumi na elimu ya siasa, Rais Uhuru Kenyatta pengine ndio Mkenya anayetambulika zaidi leo hii ambaye alipokea elimu ya juu nchini Marekani.

Wanafunzi na wasomi wengi wa Kenya hupokea msaada wa kifedha katika kipindi cha kusoma kwao kipitia misaada ya kulipiwa masomo inayotolewa na mipango ya vyuo vikuu vya Marekani au mipango ya serikali ya Marekani, kama vile Mpango wa Fulbright Scholarship au Mpango wa Kimataifa wa Uongozi wa Wageni

(the International Visitors Leadership Program) (IVLP). Tunakadiria kwamba wanafunzi na wasomi wa Kenya nchini Marekani hupokea angalau Dola milioni 19.6 kama msaada kila mwaka. Kiwango hiki tulichokadiria kinatokana na kiwango wastani cha wanafunzi 400 wa Kenya ambaeo walikuwa wakisomea shahada ya uzamivu katika Taasisi za Marekani katika mwaka wowote kati ya mwaka wa 2014 na 2019.¹⁸

Wanafunzi wakenya ambaeo wanesomea shahada za uzamivu nchini Marekani kwa kawaida hufadhiliwa kikamilifu na taasisi ambapo wanesomea, ikiwemo karo, bima ya afya na hela za kujikimu za kila mwezi.¹⁹ Hii ni sehemu ndogo tu ya jumla ya msaada wa kielimu unaotolewa na Marekani kwa wanafunzi na wasomi wa Kenya, kwa vile wakenya wengine ambaeo wanesomea viwango vingine vya elimu (k.m., shahada ya kwanza, shahada ya uzamili, vyeti) pia wanawenza kupokea msaada wa kifedha kutoka kwa taasisi za elimu ambapo wanesomea.

Ingawa wanafunzi na wasomi wengi hurudi nchini Kenya baada ya kumaliza mipango yao ya elimu, baadhi yao huamu kuijunga na wafanyakazi wa Marekani ili kufanya kazi za kitaalam kipitia mpango wa viza ya H-1B. Mpango huu huwawezesha wafanyakazi wenyewe ustadi wa hali ya juu wanaotoka kwenye nchi za kigeni kuijunga na wafanyakazi wa Marekani na kupata ujuzi na uzoefu mwingine muhimu. Kuanzia mwaka wa 2014 hadi wa 2018, serikali ya Marekani ilipatiana viza 130 za H-1B kwa Wakenya kila mwaka. Huku kipindi cha viza kikiwa cha miaka 6 kwa wastani na mshahara wa kila mwaka ukiwa takriban Dola 80,600 kwa wapoakeji wa viza za H-1B, tunakadiria kihafidhina kwamba raia wa Kenya walipata karibu Dola milioni 62.86 walipokuwa wameajiriwa nchini Marekani.²⁰

Kati ya mwaka wa 2009 na 2018, nchi ya Marekani ilipeana Ukaazi Halali wa Kudumu (LPR), almaarufu Green Card, kwa Wakenya 70,136. Watu ambaeo wana green card hii au hali hii halali wanastahiki kupata fursa mbalimbali za kazi ambazo hutamaniwa na watu wengi lakini haziwezi kupatikana na wahamiaji wengine. Kwa mujibu wa takwimu za Idara ya Kudumisha Usalama Ndani ya Nchi ya Marekani, Kenya iko kati ya nambari moja hadi tano mionganoni mwa nchi za Afrika zenye idadi kubwa ya walio na Green Card. Wakenya wengi ambaeo ni LPRs na ambaeo ni wafanyakazi wa H-1B hudumisha uhusiano thabiti na Kenya na huendelea kusaidia familia, marafiki na jamii zao kwa kuwekeza kwenye biashara za Kenya na kwenye mali zisizohamishika, pamoja na kutuma pesa nchini Kenya.

18 Kitengo cha Utekelezaji wa Sheria za Forodha na Uhamiaji (Immigration and Customs Enforcement, ICE) cha Idara ya Kudumisha Usalama Ndani ya Nchi ya Marekani hudumisha taarifa za wanafunzi wote wa kimataifa wanaosoma katika taasisi za Marekani kwenye Mfumo wao wa Habari za Viza za Wanafunzi wa Kigeni (Student Exchange Visa Information System, SEVIS).

19 Gharama ya kawaida ya karo na bima ya afya ya mwanafunzi ambaye ana somea shahada ya uzamili au ya uzamivu nchini Marekani ni Dola 25,000 kwa mwaka na hela za kujikimu za kawaida za kila mwezi ambazo hupokelewa na wanafunzi wa shahada ya uzamivu ni Dola 2000.

20 Viwango hivi vinavyokadiria havihu watu ambaeo wanaondoka kwenye viza ya H-1B na kuingia kwenye Ukaazi Halali wa Kudumu, na hiyo basi hawajawekwa kwenye kategoría yoyote kati ya hizi mbili.

Kilichogunduliwa #6: Dhamana za bima ambazo zimeungwa mkono na Serikali ya Marekani zimesaidia Kenya kuvutia takriban Dola milioni 742 ambazo zimewekezwa kwenye sekta ya kibinafsi tangu mwaka wa 2010.

Ruwaza ya 2030 ya Kenya inatambua umuhimu wa kuvutia Uwekezaji wa Kigeni wa Moja kwa Moja (FDI) ili kufadhili miundombinu ambayo nchi inahitaji kabisa. Dhamana za bima ambazo zimeungwa mkono na serikali ya Marekani huchangia pakubwa katika kuongeza imani ya wawekezaji wa kigeni watarajiwa kupitia kupunguza vikwazo vya kisiasa na kiuchumi vya kuwekeza katika uchumi wa Kenya.

Shirika la Marekani la Fedha na Maendeleo ya Kimataifa (The U.S. International Development Finance Corporation) (DFC), lilitokuwa likijulikana hapo awali kama Shirika la Uwekezaji wa Kibinafsi Nje ya Nchi (Overseas Private Investment Corporation, OPIC), ni wakala huru ya serikali ambayo husaidia mashirika ya Kimarekani ambayo yanataka kufanya biashara na kuwekeza katika nchi zinazoendelea.²¹ Kati ya mwaka wa 2010 na 2018, Serikali ya Marekani kupitia OPIC ilitoa msaada wa kifedha kati ya nchi mbili na bima ya hatari kwa ajili ya miradi 16 nchini Kenya, jumla ya fedha hizo ikiwa ni Dola milioni USD 664 (takriban Dola milioni 74 kila mwaka). Kiwango kikubwa cha fedha hizi kilichangia katika uwekezaji katika miradi ya miundombinu ili kuongeza viwango vya nishati inayoweza kutumiwa upya ambavyo Kenya inatoa (tazama Mchoro wa 8), ikiwa ni pamoja na Mradi wa Nishati ya Upepo wa Kipeto na upanuzi wa Stesheni ya Umeme wa Mvuke ya OrPower 4 (tazama Kikasha cha 6). Miradi mingine ilichangia katika maendeleo ya kiuchumi kwa kuimarisha ufikajji wa huduma za benki, ujenzi wa shule na ujenzi wa nyumba, na vipengele muhimu vya kilimo.

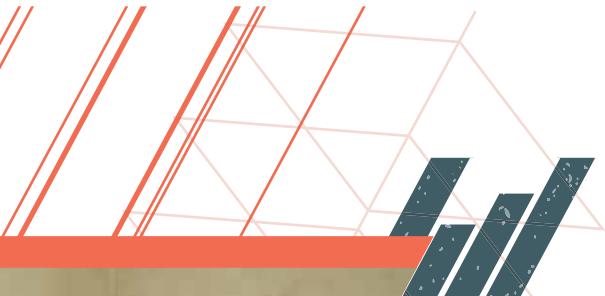

Kwa hisani ya Ubalozi wa Marekani Nairobi.

Vile vile, Marekani pia imeunga mkono shughuli za Wakala wa Kimataifa wa Udehamini wa Uwekezaji wa Benki ya Dunia (World Bank's Multilateral Investment Guarantee Agency, MIGA) za kupatiana dhamana kwa mashirika yanayotaka kuwekeza nchini Kenya kutoka nchi zenyet uchumi ulionawiri na zenyet uchumi unaokua kwa kasi. Kupitia ufadhili wake muhimu kwa Jumuiya ya Maendeleo ya Kimataifa ya Benki ya Dunia, Marekani imefadhili takriban asilimia 12 ya dhamana za MIGA tangu 2010, ambayo ni Dola milioni 77 kati ya jumla ya Dola milioni 840.3 zilizotolewa kwa ajili ya miradi ya uwekezaji katika kipindi hicho (takriban Dola milioni 8.6 kwa mwaka). Fedha hizo zilifadhili miradi ya nishati inayoweza kutumika upya na isiyoweza kutumika upya pia, lakini nyininge zilifadhili huduma za benki, fedha na biashara za kilimo.

Kupitia dhamana zake za OPIC na MIGA, serikali ya Marekani imesaidia Kenya kuweza kuvutia Dola milioni 742 ambazo zimewekezwa kwenye sekta ya kibinafsi tangu 2010.

Kwenye sura hii, tumeangazia njia tatu ambazo serikali ya Marekani imetumia kuchangia maendeleo na ustawi wa Kenya. Hata hivyo, ushirikiano kati ya Marekani na Kenya umehusisha usaidizi kutoka kwa wengine ambaos serikali. Kwa kweli, Wahisani wa kibinafsi, kampuni, mashirika yasiyo ya kiserikali ya Marekani na watu binafsi wamekuza uhusiano wa karibu na washirika wao wa Kenya katika miongo miwili iliyopita. Kwenye sura inayofuata, tutazungumzia jinsi ambavyo mahusiano haya yanafaidi uchumi wa Kenya na watu wake.

Katika kipindi cha miongo miwili iliyopita, Kenya imeongeza mapato yake ya mauzo ya nje kutoka Marekani kwa asilimia 285.

²¹ Ikiwa iliundwa kwa mara ya kwanza kabisa mnamo mwaka wa 1971 na Richard Nixon, OPIC iliunganishwa pamoja na Mamlaka ya Mikopo ya Maendeleo (Development Credit Authority) ya USAID mnamo Desemba 2019 ili kuunda Shirika la Marekani la Fedha na Maendeleo ya Kimataifa (U.S. International Development Finance Corporation, DFC).

SURA YA TATU

Je, ni jinsi gani kampuni, mashirika, na watu wa Marekani wanachangia katika ustawi wa Kenya?

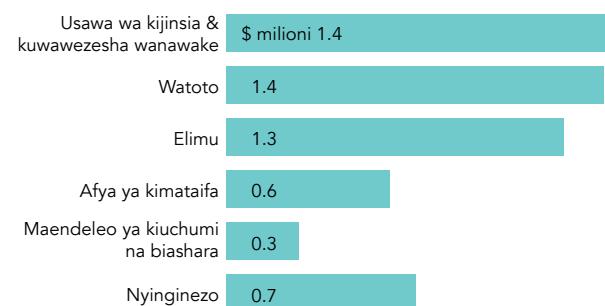
Kuna njia nyingi tofauti tofauti ambazo Marekani inatumia kushirikiana na Kenya. Kwenye sura iliyo tangulia, tuliangazia misaada ya serikali ya Marekani. Kwenye sura hii, tunaangazia michango ya Marekani kutoka kwenye jamii yake kwa ujumla—kuanzia kampuni ambazo zinahamasisha utoaji wa mtaji kwa ajili ya sekta ya kibinafsi na watekelezaji wa mpango wa kuchangisha fedha kutoka kwa mifuko ya misaada ya kibinafsi, hadi mashirika yasiyo ya kiserikali yanayofadhili maendeleo ya jamii mashinani pamoja na watu binafsi kupata mapato ambayo yanaimarisha maisha yao.

Tukijumlisha zote, tunakadiria kwamba usaidizi kutoka kwenye kampuni, mashirika na watu binafsi wa Marekani, huchangia takriban Dola bilioni 1.36 kila mwaka kwa uchumi wa Kenya. Michango hii ya kila mwaka inajumuisha takriban: Dola milioni 87.3 kutoka kwenye mifuko ya uhisani wa kibinafsi, Dola milioni 4.6 kwa ajili ya mikopo midogo midogo na michango ya watu binafsi, Dola milioni 270 kwa ajili ya shughuli za NGO, Dola milioni 294.2 kwa ajili ya uwekezaji wa kigeni wa moja kwa moja wa, Dola milioni 190.7 zilizotokana na utalii, na Dola milioni 517.6 zilizotumwa kutoka ng'ambo na Wakenya wanaofanya kazi nchini Marekani. Kwenye sehemu iliyobaki ya sura hii, tunazungumzia kila mmoja ya njia hizi ili kuelewa ni jinsi gani zinawasaidia Wakenya.

3.1 Uhisanini wa kibinafsi kutoka Marekani na msaada kutoka kwa watu kuelekea kwa watu uliotolewa kwa nchi ya Kenya

Mifuko ya uhisani wa kibinafsi ya Marekani na watu binafsi ni washirika wanaozidi kuwa muhimu sana katika kufanikisha jitihada za Kenya za kuleta maendeleo na ujasiriamali. Mashirika ya hisani huhamasisha fedha kwenye sekta ya kibinafsi ili kufadhili miradi ya maendeleo ya mashinani, pamoja na kutoa msaada muhimu sana kwa mashirika ya kimataifa na asasi za kiraia zinazoendesha shughuli zao nchini Kenya. Kwa upande mwingine, kuimarika kwa teknolojia za habari na mawasiliano kumezidisha mawasiliano na ushirikiano

Mchoro wa 9. Jumla ya michango yote kwa Kenya kutoka kwa watoaji misaada binafsi wa Kimarekani kulingana na kategoria ya mradi kwenye jukwaa la GlobalGiving, 2004-2019

Maelezo: "Watoto" ni sekta inayohusiana na sekta hizo nyingine kama ilivyofafanuliwa na GlobalGiving. Miradi iliyopo kwenye kategoria ya "watoto" inaambatana na sekta za Usawa wa kijinsia & kuwawezesha wanawake, elimu na afya. Kiwango cha juu cha misaada kwenye miradi iliyoko katika sekta hii kinaonyesha motisha ya wafadhili katika ufadhili wa watu kibinafsi. Viwango vyaya pesa vilivyoonyeshwa ni kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya dola ya 2019.

Asili: GlobalGiving.

kati ya Wamarekani na wenzao walioko nchini Kenya. Katika sehemu hii, tunaangazia jinsi ambavyo mashirika ya hisani ya kibinafsi ya Marekani na usaidizi unaotoka kwa mtu mmoja hadi mwingine yanasaidia Kenya kutimiza malengo yake ya ustawi na maendeleo yanayoambatana na Ruwaza ya 2030.

Kilichogunduliwa #7: Mifuko saba mikubwa zaidi ya uhisanini wa kibinafsi ya Marekani ilifadhili shughuli za maendeleo zenye thamani ya takriban Dola milioni 87.3 kila mwaka, huku ikitilia mkazo sekta za afya, uhakika wa chakula, na utawala bora.

Uhisanini wa Marekani ni pamoja na wafadhili saba wa kibinafsi wakubwa zaidi ulimwenguni yaani: Mfuko wa Uhisanini wa Arcus (the Arcus Foundation), Mfuko wa Uhisanini wa Bill & Melinda (the Bill & Melinda Gates Foundation), Mfuko wa Uhisanini wa Conrad N. Hilton (the Conrad N. Hilton Foundation), Mfuko wa Uhisanini

wa David & Lucile Packard (the David & Lucile Packard Foundation), Mfuko wa Uhisanî wa Ford (the Ford Foundation), Mfuko wa Uhisanî wa John D. & Catherine T. MacArthur (John D. & Catherine T. MacArthur Foundation), na Mfuko wa Uhisanî wa William & Flora Hewlett (the William & Flora Hewlett Foundation). Kwa pamoja, mifuko hii saba ya uhisanî ya Kimarekani ilioa takriban Dola milioni 87.3²² kwa mwaka kuanzia 2014 hadi 2018 ili kufadhili shughuli za maendeleo nchini Kenya.²³ Hii inajumuisha Dola milioni 76.2 zilizopeanwa moja kwa moja ili kufadhili mashirika ya ndani ya nchi na ya kimataifa yanayoendesha shughuli zao nchini Kenya, pamoja na takriban Dola milioni 11.1 zilizotolewa na Mfuko wa Uhisanî wa Bill & Melinda Gates (the Bill & Melinda Gates Foundation) kuititia ufadhili wake kwa Ushirika wa Kimataifa wa Chanjo (Global Alliance for Vaccines, GAVI), Hazina ya Dunia (Global Fund) , na Shirika la Afya Duniani (World Health Organization, WHO).

Katika mwaka wa 2018, asilimia 57 ya ufadhili wote kutoka kwa wahisani hawa saba wa Marekani ulielekezwa katika kukuza afya bora na halibora ya raia wa Kenya, kuimarisha shughuli za kilimo, na kuboresha uhakika wa chakula kwa ujumla. Asilimia 11 ya fedha hizi za msaada zilielekezwa katika miradi inayoendelea jithiada za Kenya za kuimarisha utawala wake na haki za kibinadamu.

Jedwali la 3. Makampuni 10 bora zaidi ya Marekani yanayowekeza nchini Kenya, 2010-2019

Nafasi	Kampuni	Sekta	Jumla ya uwekezaji wa kigeni wa moja kwa moja (kwa msingi wa mamilioni ya Dola)	Nafasi za kazi zilizochangiwa kwa kukadiria
1	Cummins	Nishati inayoweza kutumiwa upya	Dola 460	251
2	Dupre Investments	Usafirishaji na mabohari	Dola 398	216
3	General Electric (GE)	Nishati inayoweza kutumiwa upya, vifaa vyá matibabu, usafirishaji na mabohari	Dola 359	80
4	Coca-Cola	Vyakula na vinywaji	Dola 243	2,616
5	IBM	Huduma za programu na Teknolojia ya habari	Dola 127	359
6	Ormat Technologies	Nishati inayoweza kutumiwa upya	Dola 104	60
7	Alternet Systems	OEM ya Usafirishaji usiotegemea injini	Dola 73	1,361
8	Mars	Vyakula na vinywaji	Dola 65	847
9	MasterCard	Huduma za kifedha, huduma za program tumizi na teknolojia ya habari	Dola 62	91
10	Microsoft	Huduma za programu na teknolojia ya habari	Dola 55	83

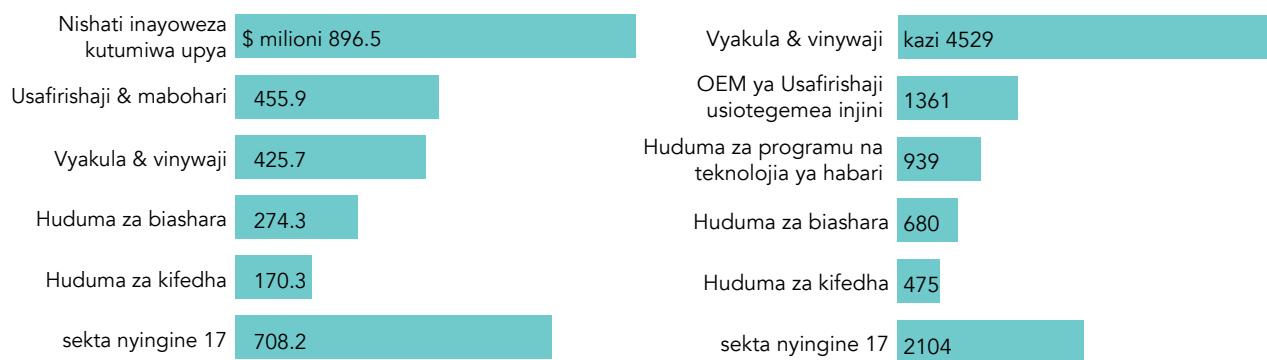
Maeleo: Jedwali hili linafafanua dola za uwekezaji wa kigeni wa moja kwa moja na kazi za ndani ya nchi zilizochangiwa na kampuni 10 kubwa zaidiza Marekani zinayoendesha shughuli zao nchini Kenya kulingana na kiasi cha uwekezaji wao. Dola za uwekezaji wa moja kwa moja ni wa mamilioni na ni kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya Dola ya 2019.

Asili: Financial Times fDi Markets database.

22 Ili kukadiria michango ya uhisanî kutoka Marekani iliyoceanwa nchini Kenya, tulitumia data kutoka kwenye hifadhdidata ya Mfumo wa Kuripoti Taarifa za Mikopo (Credit Reporting System, CRS) wa OECD unaotoa data kuhusu Uhisanî wa Kibinasi kwa ajili ya Maendeleo (Private Philanthropy for Development for Development, PPFD). Data hizi zina michango iliyotolewa nchini Kenya kutoka kwa mifuko ya misaada ya hisani ya Marekani iliyoipotiwa na wahisani wenywewe. Ingawa kuna hisani nyiningine kubwa za Kimarekani nchini Kenya, michango iliyoko kwenye CRS iliyoipotiwa na mifuko saba ya misaada iliyotajwa hapa juu inatupatio kadilio la kihifadhiwa la michango ya hisani ya Kimarekani ambayo Kenya ilipokea. Data zilizoko kwenye PPFD ni za kuanzia sasa hadi 2009. Hata hivyo, zinajumuisha tu michango ya mifuko saba mikubwa ya uhisanî ya Marekani ya 2017 na 2018 kwa vile wahisani wengi walianza kuripoti kwenye CRS katika mwaka wa 2017.

23 Tunategemea kiwango cha wastani cha miaka mitano kuanzia 2014-2018, kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya dola ya 2019.

Mchoro wa 10. Jumla ya uwekezaji wa kigeni wa moja kwa moja kutoka Marekani kwenda Kenya na nafasi za kazi kisekta, 2010-2019

Maelezo: Grafu hizi mbili zinaonyesha kisekta jumla ya dola za uwekezaji wa kigeni wa moja kwa moja na jumla ya nafasi za kazi zilizozalishwa katika uchumi wa Kenya na kampuni za Marekani zinazowekeza nchini Kenya. Viwango vya Dola ni kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya Dola ya 2019.

Asili: Financial Times fDi Markets database

Kilichogunduliwa #8: Raia binafsi wa Marekani walihamasisha takriban Dola milioni 4.6 kila mwaka kupitia michango ya kibinafsi na mikopo yenye riba ya chini au isiyokuwa na riba kwa ajili ya kusaidia miradi ya maendeleo nchini Kenya. Fedha hizo zilihamasishwa kwa kutumia majukwa matatu ya kuchangisha fedha mtandaoni kupitia vikundi vikubwa vya watu.

Katika kipindi cha mwongo mmoja uliopita, majukwaa ya kuchangisha pesa kutoka kwa vikundi vikubwa vya watu mitandaoni yameongezeka sana. Majukwaa hayo yanawezesha msaada kutoka kwa mtu mmoja hadi mwininge kwa njia mbili—michango na mikopo midogo.

GlobalGiving—ni jukwaa la kuchangishia pesa kutoka kwa vikundi vikubwa vya watu mitandaoni ambalo hukagua na kuwezesha michango kwa ajili ya mashirika ya kijamii ya ndani ya nchi—jukwaa hili linalipoti kwamba asilimia 77 ya zaidi ya Dola milioni 5.6 zilizochangishwa kwa ajili ya miradi ya Kenya na watu binafsi kati ya 2004 na 2019 zilitoka kwa wafadhili wa kutoka marekani. Katika miaka mitano iliyopita, Wakenya walipokea jumla ya michango ya Dola 383,000 kwa mwaka kwa wastani kutoka kwa Wamarekani kuptitia GlobalGiving.²⁴ Michango hii ilifadhili mamia ya miradi katika sekta mbalimbali zikiwemo sekta ya elimu, maendeleo ya kiuchumi na biashara na afya (tazama Mchoro wa 9).

Majukwaa yanayopeana mikopo midogo kama vile Kiva na Zidisha, yanayounganisha wakopeshaji na wakopaji binafsi wanaohitaji mtaji, yameanza kutumiwa na watu

wengi zaidi katika miaka ya hivi majuzi. Wakopaji mara nyingi huwa wanaishi katika maeneo ya mashambani ambapo hapana miundombinu mizuri ya kifedha au ni watu ambaao hawawezi kupata mikopo ya kawaida kutokana na vikwazo vingi vilivyo vya kuomba mikopo. Majukwaa haya yanayopeana mikopo midogo dogo husaidia sana biashara nyingi ndogo ndogo za Kenya na wajasiriamali binafsi kupata mtaji kuptitia mikopo yenye riba ya chini.

Kiva ni mojawapo ya majukwaa makubwa kabisa yanayopeana mikopo midogo midogo, huku ikiwa na wakopaji zaidi ya milioni 3.6 katika nchi 76, ikiwemo Kenya. Kwa upande wa Kiva, wakopeshaji binafsi ambaao wametambuliwa kuwa wa Kimarekani walitaja kwamba Dola milioni 3.6 zilipeanwa kama mikopo midogo kwa Kenya kwa mwaka kuanzia 2014 hadi 2018. Kiwango hiki, hata hivyo, ni kiwango kidogo kwani jumla ya michango kutoka kwa watumiaji Wamarekani ni nyingi zaidi, kwa vile karibu nusu ya watumiaji wa Kiva huwa hawataji nchi yao asilia wanapofungua akaunti zao. Mikopo mingi zaidi ya Kiva ambayo Kenya ilipokea ilifadhili biashara za kilimo na vyama vya ushirika vya kilimo vya ndani ya nchi kama vile kikundi cha Ann, chama cha ushirika cha wakulima tisa wadogo.

Zidisha ni mfano wa jukwaa dogo zaidi, linalopeana mikopo midogo midogo linaloendesha shughuli zake katika nchi tano tu: Kenya, Ghana, Indonesia, Nigeria, na Zambia. Watumiaji Wamarekani wametoa mikopo ya kiwango wastani cha Dola 611,000 kwa mwaka²⁵ katika mikopo isiyo na riba kwa wajasiriamali Wakenya kuptitia jukwaa la Zidisha.

24 Tunategemea kiwango cha wastani cha miaka mitano kuanzia 2014-2018, kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya dola ya 2019.

25 Based on a five-year average of 2014-2018, in constant 2019 USD. (Personal communication, January 27, 2020).

Kati ya majukwaa haya mawili, Kiva na Zidisha, watumiaji Wamarekani walitoa moja kwa moja mikopo ya kiwango wastani cha Dola milioni 4.2 kwa mwaka kwa Wakenya,²⁶ katika mikopo yenye riba ya chini au isiyo na riba ili kuwasaidia watu waanzishe na waendeleze biashara ndogo ndogo katika nchi ya Kenya.

3.2 Mashirika ya Marekani yasiyo ya kiserikali yanayoendesha shughuli zao nchini Kenya

Nchini Marekani kuna takriban mashirika milioni 1.5 yasiyo ya kiserikali (NGOs), nyingi kati yazo zikiwa zinafadhili shughuli za maendeleo za ng'ambo. NGOs za Marekani husaidia sana Wakenya kwa njia mbalimbali—kama vile kutoa huduma za moja kwa moja na elimu, utetezi na utafiti. Katika sehemu hii, tunaangazia jinsi ambayo mashirika yasiyo ya kiserikali ya Marekani yanayoendesha shughuli zao nchini Kenya yanaboresha maisha ya Wakenya kulingana na Ruwaza ya 2030 ya Kenya.

Kilichogunduliwa #9: Zaidi ya Mashirika 1,000 yasiyo ya kiserikali ya Marekani yanayoendesha shughuli zao nchini yalitoa takriban Dola milioni 270 kwa mwaka kwa uchumi wa Kenya, bila kujumuisha misaada kati ya nchi mbili.

Mbali na kutoa msaada wa moja kwa moja na mikopo midogo midogo, zaidi ya mashirika 1,000 yasiyo ya kiserikali ya Marekani (kuanzia 2017) yalikuwa yakitekeleza miradi ya kimaendeleo ya kijamii nchini Kenya. Mashirika haya yasiyo ya faida ni ya aina mbalimbali kuanzia mashirika madogo ya kijamii yenye bajeti za maelfu ya dola hadi mashirika makubwa yanayoendesha shughuli za kimataifahuku yakiwa na bajeti za mamia ya mamilioni, kama vile Kamati ya Kimataifa ya Uokoaji (International Rescue Committee (IRC).

Tukitumia habari za ushuru za kuripoti mapato za mwaka wa ushuru wa 2017 kutoka kwenye hifadhidata ya mashirika ya Marekani yasiyo ya faida yaliyosajiliwa, tunakadiria kwamba zaidi ya NGOs 1,000 za Marekani zilichangia karibu Dola milioni 270 katika mwaka wa 2017 kwa uchumi wa Kenya kuitia shughuli zao. Kiwango hiki hakijumuishi Dola milioni 42 inayotokana na ruzuku za serikali ya Marekani zinazopeanwa kwa

NGOs hizi ili kutekeleza miradi ya maendeleo, kwa vile hizi tayari zimeshahesabiwa kwenye msaada kati ya nchi mbili.²⁷

3.3 Uwekezaji wa kigeni wa moja kwa moja ambaao unakuza ustawi nchini Kenya

Kampuni za Marekani zinazidi kuichukulia Kenya kama pahali ambapo wanaweza kuwekeza: zinajenga majengo mapya, zinaimarisha shughuli zinazoendelea kwa sasa na zinachangia katika kutoa nafasi za kazi za utengenezaji wa bidhaa sambamba na malengo ya Kenya ya kuendeleza uchumi wake ambaao wafanyakazi wake wengi ni raia wa Kenya.

Kilichogunduliwa #10: Kampuni za Marekani zimechangia takriban Dola milioni 294.2 kila mwaka katika uwekezaji wa kigeni wa moja kwa moja (FDI), na hivyo kuunda nafasi 1,009 mpya za kazi humo nchini kila mwaka tangu 2015 ili kuendeleza uchumi wa Kenya.

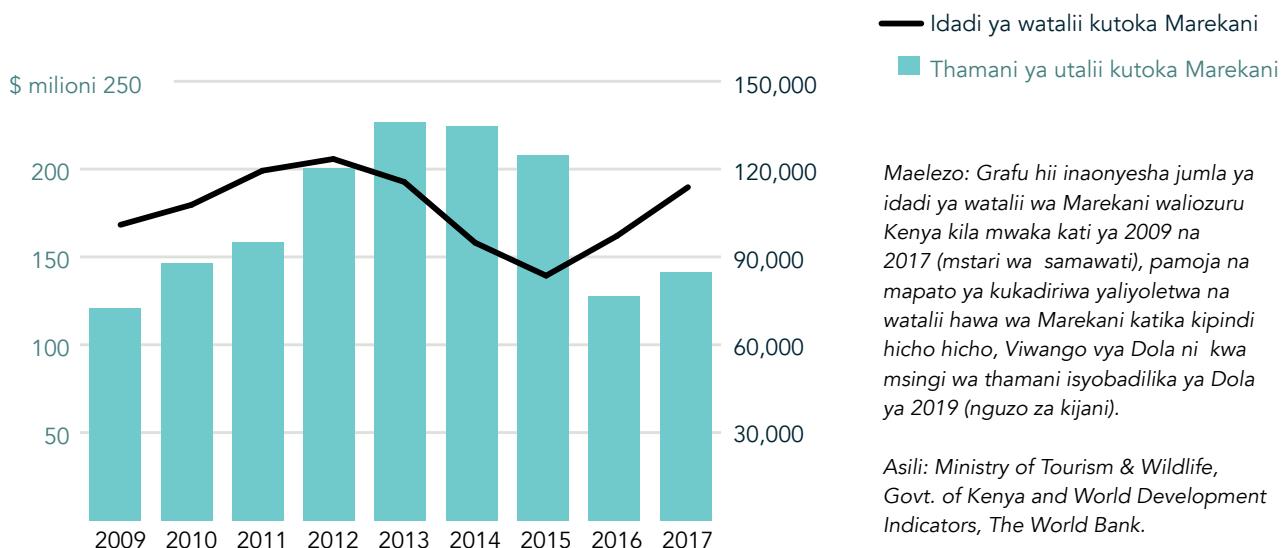
Tangu 2010, kampuni 85 za Marekani zimewekeza takriban jumla ya Dola bilioni 2.93 nchini Kenya kuitia uwekezaji mashambani na ununuzi wa mali halisi (badala ya kuungana na kununua au kukodi majengo/vituo vilivyopo). Uwekezaji wa kigeni wa moja kwa moja huwa tofauti kila mwaka, lakini kampuni za Kimarekani zimeatalisha takriban Dola milioni 294.2 kila mwaka kama mtaji wa uwekezaji na nafasi 1,009 mpya za kazi kila mwaka tukikadiria kuanzia mwaka wa 2015 na kuendelea ili kufaidi uchumi wa Kenya (Financial Times, n.d.). Marekani ndio nambari moja kati ya nchi zote katika kuchangia nafasi za kazi ambazo Wakenya wanafanya. Jedwali la 3 linaonyesha kampuni kumi bora zaidi za Kimarekani katika uwekezaji wa kigeni wa moja kwa moja kwa msingi wa wa thamani ya dola zilizowekezwa kati ya 2010 na 2019.

Nishati inayoweza kutumika upya, usafirishaji na shughuli za mabohari, na viwanda vya chakula na vinywaji vilivutia kiwango kikubwa kabisa cha mtaji wa uwekezaji wa Kimarekani, jumla yake ikiwa ni Dola bilioni 1.8 zilizowekezwa tangu 2010 (tazama Mchoro wa 10). Nafasi za kazi zilichangia zaidi na shughuli za utengenezaji kwenye viwanda vya vyakula na vinywaji na usafirishaji, ikifuatwa na huduma za program tumizi na teknolojia ya habari. Huku uwekezaji ukizidi kuongezeka kutoka kwa kampuni bora zaidi za teknolojia za Marekani kama vile Oracle na Microsoft,

26 Based on a five-year average of 2014-2018, in constant 2019 USD.

27 Ili kukadiria idadi ya mashirika yasiyo ya faida ya Marekani yanayoendesha shughuli nchini Kenya na kiwango cha mchango wa shughuli zao, tulitumia hifadhidata ya GuideStar ya Candid ya mashirika yaliyosajiliwa chini ya hadhi ya 501(c)(3) nchini Marekani. Hadhihii ya kutolipa kodi imepeanwa kwa mashirika mbalimbali ya hisani, ya kidini na mengine yasiyo ya faida. Kwa kutumia ripoti za mapato kwa ajili ya ulipaji kodi za hivi majuzi kabisa zianzoweza kufikiwa na umma za baadhi ya mashirika yasiyo ya faida tuliyochagua bila kufuata utaratibu maalum kutoka kwenye hifadhidata ya GuideStar, tulipata kadriro la wastani wa gharama za mashirika yote yasiyo ya faida ya Marekani yanayoendesha shughuli zao nchini Kenya. Gharama hizi zinajumuisha fedha za moja kwa moja zilizopeanwa, vifaa, na mishahara ya wafanyakazi wote nchini Kenya.

Mchoro wa 11. Watalii wa marekani na mapato waliyochangia Kenya, 2009-2017

na uwekezaji wa hivi majuzi kabisa kutoka kwa Amazon na Facebook, kampuni za Kimarekani zimewekeza katika teknolojia za baadaye pamoja na shughuli za kawaida za utengenezaji.

3.4 Dola za watalii wanaotokea Marekani na zinazotumwa humo nchini zinazofaidi uchumi wa Kenya Biashara ya utalii kutoka Marekani na malipo kupitia sarafu ya Dola ambayo yanafaidi uchumiwa Kenya

Utalii ni biashara inayofanya vizuri sana nchini Kenya, na Marekani ni mojawapo ya nchi ambazo wananchi wake wanatembelea Kenya sana, jambo ambalo huchangia mapato mazuri yanayoendeleza uchumi wa Kenya. Marekani, kwa upande mwingine, pamekuwa pahali ambapo Wakenya wanafurahia kuishi na kufanya kazi. Wakenya hawa huhusiana kwa ukaribu sana na nchi yao asilia, kama vile huwa wanatumwa pesa kwa familia zao na jamii zao. Kama Benki Kuu ya Kenya (2017) Inavyosema, "pesa hizi zilizotumwa nchini kwa sasa zinatambuliwa kwamba zinachangia pakubwa katika ukuaji na maendeleo ya nchi," kwa vile zinaweza kuimariswa maisha na kuwezesha uwekezaji mpya. Katika sehemu hii, tunaangazia, jinsi ambavyo mapato kutohana na watalii wa Marekani na pesa zilizotumwa

nchini Kenya na Wakenya wanaoishi Marekani zinachangia katika maendeleo na ustawi wa Kenya sambamba na Ruwaza ya 2030.

Kilichogunduliwa #11: Watalii wanaotembelea Kenya kutoka Marekani huchangia takriban Dola milioni 190.7 kila mwaka katika uchumi wa Kenya kupitia utalii wenye na ada zinazohusiana na kupewa viza.

Kati ya 2013-2017, asilimia 15.4 ya jumla ya biashara nje ya kila mwaka ya Kenya kwa wastani imekuwa utalii wa kimataifa (WDI). Watalii wa Marekani huwa ni takriban asilimia 10 ya watalii milioni 1.1 ambaa hutembelea Kenya kutoka kote ulimwenguni kila mwaka, jambo ambalo linachangia takriban Dola milioni 190.7 kutoka Marekani kila mwaka kwenye uchumi wa Kenya (angalia Mchoro wa 11).

Kwa vile Kenya ni nchi nambari tatu kusini mwa sahara ambayo uchumi wake unategemea utalii, asilimia 9.3 ya waajiriwa wameajiriwa kwenye sekta ya utalii (World Travel and Tourism Council, 2019). Hoteli, safari za mbugani, bidhaa ziliviyotengeza kwa mikono, na viwanda vingine hutoa fursa za kupata riziki kwa Wakenya wenye kipato kidogo na kipato cha kati ili kuwasaidia kuhakikishia familia zao maisha bora katika siku sijazo.

Mbali na watalii wa Marekani kutumia pesa zao moja kwa moja kwenye uchumi wa Kenya, watalii hawa pia huchangia katika mapato ya serikali ya Kenya kupitia ada za viza na za usimamizi. Mchango huo ni takriban Dola milioni 5 kila mwaka, kupitia ada za viza na za usimamizi zinazotozwa watalii Wamarekani.

Kilichogunduliwa #12: Wakenya walioko ng'ambo wanaoishi na kufanya kazi nchini Marekani walituma takriban Dola milioni 517.6 kila mwaka kwa familia na jamii zao.

Katika Sura ya 2, tulijadili idadi ya wanafunzi, wasomi na wafanyakazi wa Kenya wanaoishi nchini Marekani, iwe wanaishi kwa muda mfupi au kwa kipindi cha kudumu. Wengi wa Wakenya hawa wanaoishi ng'ambo huendelea kudumisha uhusiano wa karibu na familia na jamii zao nchini Kenya, kwa kutuma pesa zinazotumwa kutoka ugenini: mfanyakazi wa kigeni anatumwa pesa kwa mtu binafsi aliye katika nchi yake ya asili. Pesa hizi zinazotumwa nyumbani ni msaadamuhimu sana wa kifedha kwa wanafamilia ili kuwapunguzia matatizo ya kifedha au kuwa nyongeza ya mapato yao. Fedha hizo pia zinaweza kuwa mtaji wa ujasiriamali wa mtu binafsi au mtaji wa kuwekeza katika biashara au mali zisizohamishika nchini Kenya.

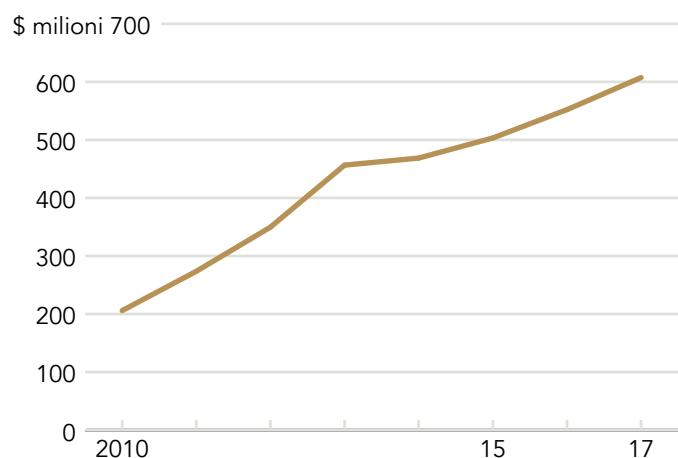
Marekani ndio nchi nambari mbili kati ya nchi ambazo zinatuma pesa zaidi nyingi nchini Kenya. Watu binafsi, familia na biashara za Kenya zilipokea kiwango wastani cha Dola milioni 517.6 kila mwaka kutoka kwa watumaji pesa nchini Marekani kati ya mwaka wa 2013 na 2017 (tzama Mchoro wa 12). Pesa hizi zinazotumwa nchini Kenya kutoka Marekani zimeongezeka kila mara katika kipindi cha mwongo mmoja uliopita, licha ya athari ya kushuka kwa uchumi duniani mnamo 2008. Katika miaka ya hivi majuzi, kiwango cha pesa zilizotumwa zilizopokewa na Kenya kila mwaka kimezidi jumla ya pesa zilizotumwa kutokea ugenini zilizopokewa na nchi zote nyingine za Afrika Mashariki zikiwa zimejumlishwa (KNOMAD, 2019).

Katika sura hii, tumeangazia jinsi ambavyo Marekani inafadhili maendeleo na ustawi wa Kenya mbali na ushirikiano wa kawaida kati ya serikali mbili. Katika sura inayofuata, tunaangazia jinsi ambavyo ushirikiano huu unaweza kuletea Kenya manufaa ya baadaye ya

kiuchumi, kijamii na kiutawala, pamoja na jinsi ambavyo ushirikiano kati ya Kenya na Marekani unachukuliwa na viongozi wa Kenya.

Marekani ndio nchi nambari mbili kati ya nchi ambazo zinatuma pesa zaidi nyingi nchini Kenya.

Mchoro wa 12. Pesa zilizotumwa Kenya kutoka Marekani, 2010-2017

Maelezo: Grafu hii inaonyesha fedha ambazo Wakenya wanaoishi Marekani walituma kutoka ng'ambo kati ya mwaka wa 2010 na 2017 kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya mamilioni ya Dola ya 2019.

Asili: The World Bank's Bilateral Remittance Estimates.

Je, ni faida gani halisia na zinazofikiriwa kupatikana na Kenya kutokana na ushirikiano wake na Marekani?

Kufikia hapa, tumeangazia michango ya Marekani katikamaendeleo na ustawi wa Kenya kwa njia mahususi kabisa —dola zilizohamasishwa kila mwaka kwa wastani kupidia baadhi ya vyanzo veya umma, veya kibinafsi na veya watu binafsi. Hata hivyo, ushirikiano kati ya Marekani na Kenya unahusu mengi zaidi mbali na fedha. Mwishowe, nchi zote mbili zina nia moja ya kuona kwamba Kenya inaendelea kwa njia halisi na kutimiza malengo yake ya kiuchumi, kijamii na kiutawala sambamba na mpango wake wa Ruwaza ya 2030.

Katika sura hii, tunaangazia maendeleo ya Kenya katika nyanja tatu muhimu ambapo Marekani imehusika—afya, demokrasia na utawala, na kilimo—ili kugundua jinsi ambavyo kushirikiana na Marekani kunaweza kuchangia katika maendeleo ambayo Wakanya wanaona katika maisha yao ya kila siku. Pia tulitafiti viongozi wa Kenya wanaofanya kazi katika sekta 14 na makundi 5 ya wadau ili kukadiria jinsi ambavyo walichukulia michango ya Marekani ya kuisaidia Kenya kutimiza malengo yake. Kura yetu ya Maoni ya Haraka ya 2020 ya Kenya iliwaomba viongozi wa sekta ya umma, sekta ya kibinafsi na viongozi wa asasi za kiraia watoe maoni yao kuhusu kiwango cha ushiriki wa Marekani wanachoo na katika sekta zao, umuhimu wa michango ya Marekani katika maendeleo ya Kenya, na mfano wa maendeleo wanayopendelea kwa ajili ya nchi yao.

4.1 Je, ni jinsi gani ushirikiano kati ya Marekani na Kenya unafaidi raia wa Kenya katika maisha yao ya kila siku?

Ili kujibu swali hili, tunaangazia mifano mitatu tofauti kwenye sekta ambazo Marekani imezitolea kiwango kikubwa cha usaidizi wake wa kifedha na kiufundi katika kipindi cha miongo miwili iliyopita:

- Kwanza, tunaangalia utendakazi wa Kenya katika suala la kuzuia na kutibu HIV/UKIMWI ili kutimiza malengo yake ya kijamii na kifaya. Sekta ya Kenya ya afya kwa ujumla, hasa jitihada zake za kupambana na HIV/UKIMWI,

kihistoria, zimevutia usaidizi mkubwa kabisa kutoka kwa jamii nzima ya Marekani (kutoka kwa serikali na vyanzo visivyo ya serikali).

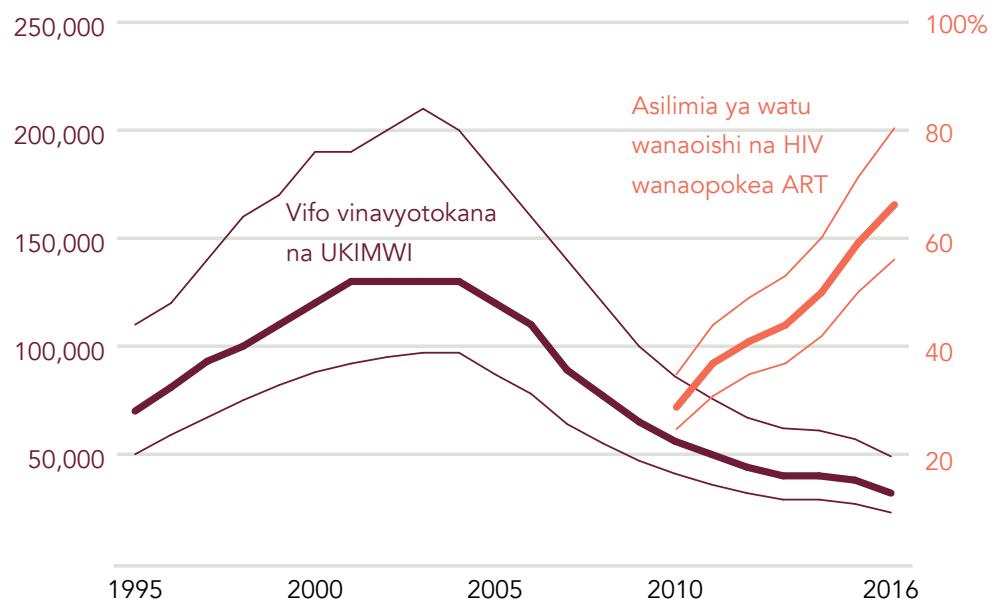
- Pili, tunaangazia utendakazi wa Kenya katika kuimarisha mifumo yake ya kidemokrasia ili kutimiza malengo yake ya kisiasa na kiutawala. Marekani imehamasisha msaada mkubwa wa kifedha na kiufundi katika miaka ambayo imepita ili kuunga mkono uchaguzi wenye ushindani na uwakilishi wa kisiasa unaohusisha watendaji mbalimbali ili kuleta vichocheo vizuri vitakavyosababishavya huduma za umma zitolewe ipasavyo na kwa usawa kwa watu wote wa Kenya.
- Tatu, tunaangazia utendakazi wa Kenya katika sekta ya kilimo, ambapo washiriki mbalimbali wa Marekani, ikiwemo serikali, wanachangia na kuhusika kupidia usaidizi wa kiufundi, mikopo midogo midogo, na ruzuku.

Kilichogunduliwa #13: Msaada kutoka Marekani unaolenga sekta ya afya husaidia sio tu kuokoa maisha ya watu pekee, bali pia huchangia katika uzalishaji wa uchumi wa Kenya, kadiri watu wanavyofanya kazi kwa muda mrefu zaidi.

Wafanyakazi wenye afya wanaofanya kazi vizuri wanahitajika ili kutimiza ndoto ya Kenya ya muda mrefu ya kuwa taifa lenye ushindani wa kimataifa na ustawi ifikapo 2030. Katika hali hiyo, janga la HIV/UKIMWI ni "mojawapo ya matishio makubwa zaidi kwa maendeleo ya kiuchumi na kijamii" (Baraza la Kitaifa la Kudhibiti Ukimwi - National Aids Control Council, 2020). Kwa mfano, Kenya ilishuhudia ongezeko mkubwa wa maambukizo mapya ya HIV mwishoni mwa miaka ya 1990, na ikawa mojawapo ya nchi kadhaa za Afrika zenye idadi kubwa ya wagonjwa wa HIV.

Kufuatia idadi kubwa ya vifo vilivyotokana na UKIMWI katika mwaka wa 2004, Kenya imejiimarisha katika kuzuia vifo vinavyotokana na ugonjwa huo (tazama Mchoro wa 13), na imepunguza idadi ya maambukizo mapya ya HIV kwa asilimia 55 tangu 2010 (UNAIDS, 2020). Uwezo naozidi kuimarika wa Kenya katika kufanikisha mipango ya uzuaji na matibabu—kama vile

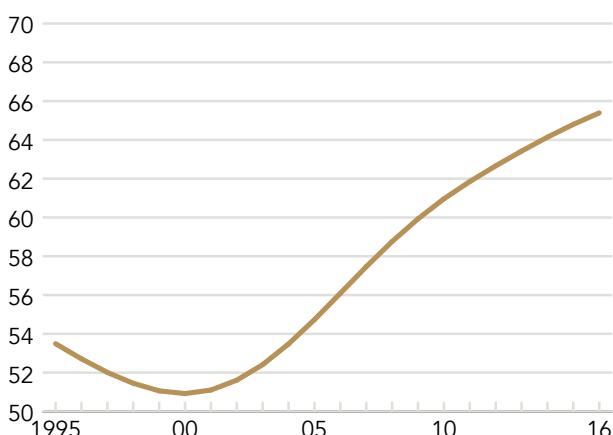
Mchoro wa 13. Vifo vinavyotokana na UKIMWI nchini Kenya (1995-2016) na asilimia ya watu wanaoishi na HIV wanaopokea ART (2010-2016)

Maelezo: Mstari mwekundu unaonyesha idadi inayokadiriwa ya vifo vinavyotokana na UKIMWI nchini Kenya kati ya 1995 na 2016, na ishara husika kwamba idadi hiyo itaendelea kupungua. Mstari wa kijani unaonyesha asilimia inayokadiriwa ya watu wanaoishi na HIV wanaopokea ART nchini Kenya kati ya 2010 na 2016, na ishara husika kwamba idadi hiyo itaendelea kuongezeka.

Asili: UNAIDS 2019 Estimates.

Mchoro wa 14. Muda unaotarajiwa wa maisha kuanzia wakati wa kuzaliwa nchini Kenya, 1995-2017

Maelezo: Grafu hii inaonyesha wastani wa umri wa kuishi wa Wakenya kuanzia wakati wa kuzaliwa kutoka 1995 hadi 2017.

Asili: World Development Indicators, The World Bank.

Kupeana matibabu ya kudhibiti virusi (ART) kwa watu wengi zaidi walioathiriwa (tazama Mchoro wa 13), na kuwawezesha watu kupata huduma ya afya kwa bei nafuu—ni vipengele muhimu katika mafanikio hayo.

Tunakadiria kwamba jitihada za kupambana na HIV/UKIMWI nchini Kenya zimesaidia kuokoa zaidi ya maisha milioni moja kufikia leo.²⁸ Zaidi ya hiyo, kwa vile wastani wa umri wa kuishi wa Kenya umeongezeka katika kipindi cha miongo miwili iliyopita—kutoka miaka 51 katika mwaka wa 2000 hadi miaka 66 katika mwaka wa 2018 (tazama Mchoro wa 14)—hiyo inamaanisha pia kwamba kila Mkenya amepata ongezeko la wastani wa miaka 15 yauzalishaji wa kiuchumi.

Ushirikiano kati ya Kenya na Marekani umesaidia sana katika kuhamasisha rasilimali na utsalamu wa kuwasaidia wafanyakazi wa afya walioko kwenye mstari wa mbele kufanikisha jitihada zao za kupambana na janga la HIV/UKIMWI. Tangu 2000, serikali ya Marekani imeelekeza msaada mkubwa wa kiufundi na fedha katika sekta ya afya ya Kenya (tazama Mchoro wa 3). Kiwango kikubwa cha mchangano huu kimetumiwa kupambana na HIV/UKIMWI nchini Kenya na kuhakikisha kwamba ART zinapatikana. Kwa kweli, serikali ya Marekani ndio imetoa msaada mkubwa zaidi kati ya watoaji msaada wote wa kimataifa kwa ajili ya

28 Nambari hii ambayo tumetoa ni idadi ya watu ambao maish yao yaliokolewa baada ya mwaka wa 2004. Hesabu hii inajumuisha idadi inayotofautisha idadi ya vifo katika mwaka wa 2004 ambayo ilikuwa juu zaidi na vifo yya baada ya mwaka huo. Methodolojia hii inachukulia kwamba idadi ya vifo yya mwaka wa 2004 ndio ilipeana motisha ya kupambana na HIV/UKIMWI katika miaka ya nyuma, na kwamba jitihada hizi zinaendelea kuwa zile zile baada ya 2004.

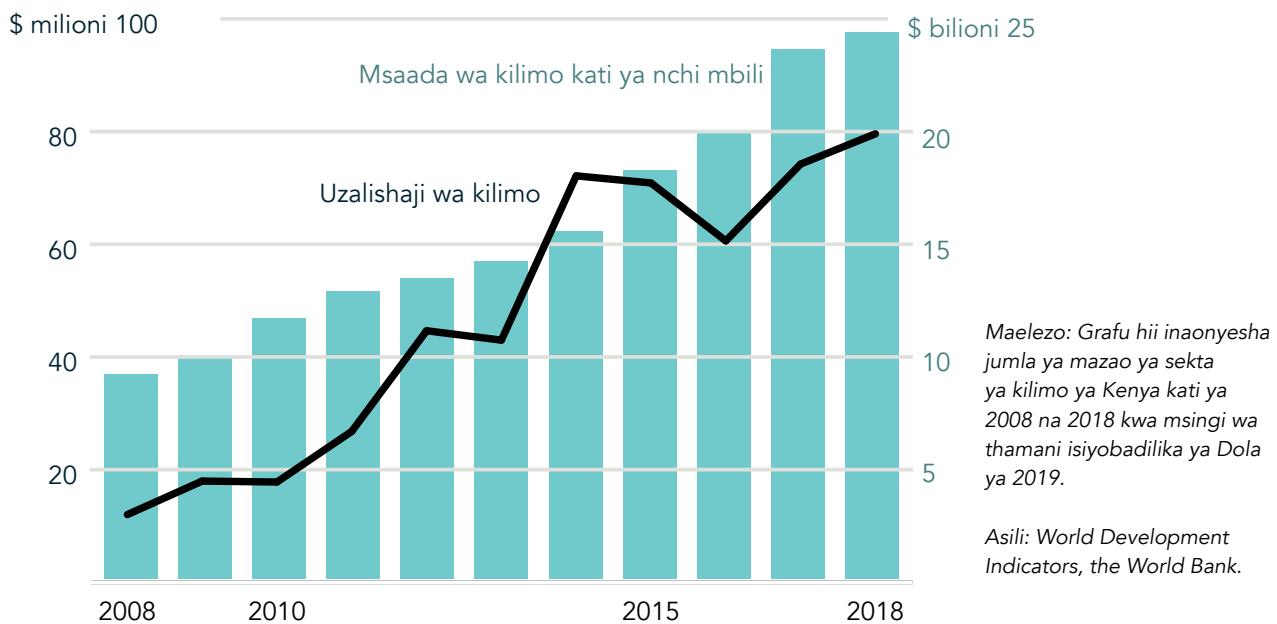
Mchoro wa 15. Msaada wa demokrasia, utawala bora na haki za kibinadamu, uliotolewa kwa Kenya na serikali ya Marekani, 2001-2018

Maelezo: Grafu hii inaonyesha pesa zilizotolewa kwa Kenya kuititia msaada rasmi wa maendeleowa Marekani zilizoelekeza katikademokrasia, utawala bora na haki za kibinadamu katika mwaka wa 2001 na 2018 kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya Dola ya 2019.

Asili: USAID Foreign Aid Explorer Data

Mchoro wa 16. Msaada wa Marekani kwa kilimo na mazao ya sekta ya kilimo ya Kenya, 2008-2018

Jedwali la 4: Kizigeu wiano kati ya vipimo viwili cha GINI cha Kenya cha kupima ukosefu wa usawa wa kimapato

Mwaka	GINI
1992	57.5
1994	43.1
1997	45.0
2005	46.5
2015	40.8

Maelezo: Kizigeu wiano kati ya vipimo viwili cha Gini ni kigezo kinachotumiwa kupima kiwango cha ukosefu wa usawa wakati wa kugawa mapato ya familia katika nchi fulani. Jedwali hili linaripoti Kizigeu wiano kati ya vipimo viwili cha Gini cha Kenya kuanzia 1992 hadi 2015. Vizigeu wiano kati ya vipimo viwili nya juu vinakuwepo ikiwa kuna viwango nya juu nya ukosefu wa usawa wa kimapato, ilihali vizigeu wiano kati ya vipimo viwili nya chini vinaashiria viwango nya chini nya ukosefu wa usawa.

Asili: World Development Indicators, The World Bank.

matibabu na udhibiti wa HIV/UKIMWI nchini Kenya.

Ni muhimu kutaja kwamba kwa kufanya tathmini hii hatumaanishi kwamba tumetathmini ufanisi wa shughuli mahususi za maendeleo, ambalo ni jambo lisiloshughulikiwa kwenye utafiti huu, na kwamba sababu nyinezo pia huenda zimechangia katika kupungua kwa vifo vinavyotokana na HIV/UKIMWI nchini Kenya. Licha ya hiyo, kwa vile ongezeko la idadi ya watu wanaopata matibabu ya ART nchini Kenya linalingana na kuongezeka kwa msaada wa Marekani katika suala hili na pia kupungua kwa vifo, tunaweza kusema kwamba ushirikiano kati ya Kenya na Marekani unawaletea watu wa Kenya faida kuitia kuboreka kwa hali ya maisha na kuongezeka kwa maendeleo ya kiuchumi.

Kilichogunduliwa #14: Msaada wa Marekani unaolenga sekta ya utawala husaidia Kenya kubuni vishawishi vinavyofaa ili maafisa wake waliochaguliwa waboreshe jinsi wanavyotoa huduma na kushughulikia mahitaji ya wananchi.

Ruwaza ya Kenya ya 2030 inatoa wito kwa nchi hiyo "kusonga mbele kwa umoja" na kushinda historia ya utengano wa kisiasa na mapendeleo ya kikabila na kidini wakati ambapo huduma zinatolewa (Masakhalia, 2011; Wanjobi, 2014). Chini ya uongozi wa Rais Uhuru Kenyatta, Kenya imejitolea kuhakikisha kwamba uwakilishi unahusisha sauti za watu mbalimbali (k.m., misimamo mbalimbali ya kisiasa, makabila mbalimbali) wakati wa kufanya maamuzi, kuimarisha asasi za kiraia, kuimarisha uwazi, na kufanikisha majadiliano mazuri ya kisiasa, mionganoni mwa mambo mengine.

Marekani na Kenya zinaunganishwa na nia moja ya kuchangia katika utawala bora na kuimarisha taasisi za kidemokrasia ambazo zinahusisha Wakenya wote. Katika kipindi cha miongo miwili iliopita, serikali ya Marekani imetekeleza mipango 37 ya msaada wa kiufundi na kuelekeza zaidi ya Dola milioni 257 kwenye shughuli zinazounga mkono na kuimarisha mifumo ya utawala bora nchini Kenya (tazama Mchoro wa 15). Kati ya 2014 na 2018, Marekani ilielekeza takriban Dola milioni 19.6 kila mwaka katika shughuli za demokrasia, haki za kibinadamu, na utawala.

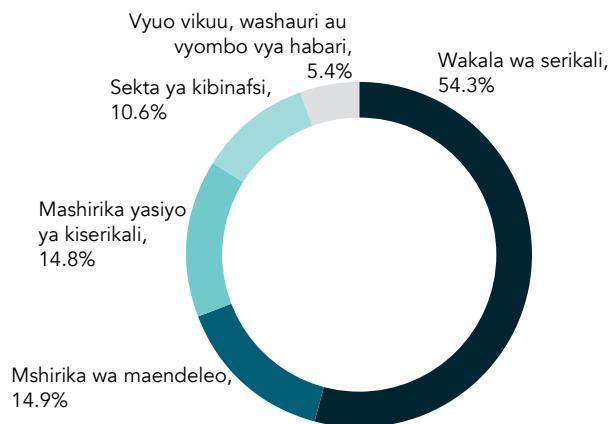
Shughuli za kukuza utawala bora, kwa kawaida, huchukua miaka minge kuzaa matunda, lakini Kenya tayari imeshapiga hatua muhimu katika suala hilo. Kenya imetoa nafasi kwa idadi inayoongezeka ya sauti mbalimbali za kisiasa Katika miaka ya nyuma, nchi hiyo ilikuwa nchi yenye chama kimoja (1982-1991), lakini Wakenya waliunda vyama 17 vipyta nya kisiasa kati ya mwaka wa 2000 na 2009, na zaidi ya vyama 14 vimesajiliwa kuanzia 2010 hadi sasa. Kwa sasa, wananchi wamekuwa na fursa nzuri zaidi ya kuhakikisha sauti zao zinasikika katika debe la kura, kwa sababu kumekuwa na ongezeko thabiti katika viwango nya uwezo wa kuchagua kiongozi unayemtaka katika chaguzi zenye haki na uhuru katika mwongo mmoja uliopita. Hiyo ni kwa mujibu wa Kielezo cha Bertelsmann cha Mabadiliko ya Kenya (Bertelsmann Transformation Index for Kenya (BTI, 2018).

Chaguzi zenye ushindani na wawakilishi mbalimbali wa kisiasa hutoa vishawishi bora kwa viongozi waliochaguliwa kuboresha ufikiaji wa huduma na kushughulikia mahitaji ya wapigaji kura (Sen, A. 1999; Mehrotra, S. 2008). Kwa hivyo, tunatarajia kuona wananchi wengi zaidi wakiweza kufikia huduma na wakiridhika na serikali sambamba na sauti mbalimbali za kisiasa zinazozidi kuongezeka nchini Kenya na unedeshaji wa chaguzi huru na zenye haki.

Katika hali hiyo, ni jambo la kutia moyo sana kuona kwamba nyumba nyinyi za Kenya zinarioti kwamba zinaweza kupata maji safi (ongezeko la asilimia 15) na umeme (ongezeko la asilimia 40) kati ya mwaka wa 2000 na 2017, kulingana na Benki ya Dunia (WDI, n.d.). Wakenya pia wamezidi kuwa na matumaini kwamba serikali yao inaweza kutoa huduma hizi muhimu na wamezidi kuamini viongozi wao wa serikalini. Habari za hivi majuzi za utafiti wa Afrobarometer zinasema kwamba karibu asilimia 70 ya wananchi wa Kenya wanaamini kwamba serikali inashughulikia vizuri hitaji la umma la umeme katika mwaka wa 2018, asilimia hiyo ikiwa imeongezeka kutoka asilimia 45 katika mwaka wa 2008. Pia, tafiti za kubaini maoni ya raia zinazotekeliza kila mwaka na Gallup World Poll zinazonyesha kwamba idadi ya wananchi ambao wana imani na serikali ya Kenya imeongezeka, kutoka asilimia 25 katika mwaka wa 2009 hadi karibu asilimia 70 katika mwaka wa 2019.

Kenya bado ina kazi nyinyi sana ya kufanya ili kutimiza malengo yake ya Ruwaza ya 2030. Hata hivyo, nchi

Mchoro wa 17. Waliojibu maswali ya Kura ya Maoni ya Haraka ya Kenya ya 2020 ya AidData kulingana na kundi la mdau

Maelezo: jumla ya watu 133 waliojibu.

Asili: AidData's 2020 Kenya Snap Poll.

hiyo imeshapiga hatua kubwa kwa kuunda nafasi za kisiasa kuititia kuwa na vyama mbalimbali nya kisiasa na kuendesha chaguzi huru zeny haki. Maendeleo haya ya kisiasa pia yanaambatana na kuimarka kwa ufikiaji wa huduma muhimu na wananchi kuzidikuwa na imani kwamba serikali itashughulikia mahitaji yao. Kuna vitu vingi ambavyo vinasaidia Kenya kutimiza malengo yake ya utawala bora, lakini tunaweza kusema kwamba nchi ya Marekani imekuwa mshirika muhimu sana Kenya inapoitahidi kutimiza malengo hayo kwa kutoa msaada muhimu wa kifedha na kiufundi.

Kilichogunduliwa #15: Msaada wa Marekani unaolenga sekta ya kilimo huimarisha uzalishaji katika maeneo ya mashambani ya Kenya ili kuongeza mapato na kupunguza ukosefu wa usawa.

Kadiri Kenya inavyoazimia kuwa taifa ambalo linaendelea kwa kasi lenye pato la kati ifikapo 2030, kuimarisha sekta yake ya kilimo ili iwe ya kisasa kwa lengo la kuongeza mavuno ya mazao kutakuwa ni hatua muhimu si tu katika kuhakikisha kwamba kuna chakula cha kutosha nchini, bali pia katika kuimarisha maisha ya raia wanaoishi mashambani. Marekani imekuwa mshirika muhimu katika kutoa msaada wa kifedha na kiufundi kwa sekta ya kilimo ya Kenya, kuititia mipango yake ya kutoa msaada kati ya nchi mbili na kutoa msaada wa kimataifa (tazama Mchoro wa 16), pamoja na kuititia mikopo midogo, ruzuku,

na usaizidi wa kiufundi kutoka kwa mashirika na watu binafsi kutoka Marekani.

Karibu robo tatu ya watu wa Kenya wanategemea kilimo ili wapate kipato chao chote au sehemu ya kipato chao (USAID Kenya, n.d.). Kilimo pia kinaletea uchumi wa Kenya mapato makubwa sana: kilichangia asilimia 34 ya Pato la Taifa - GDP ya nchi hiyo katika mwaka wa 2018, asilimia hiyo ikiwa imeongezeka kutokea asilimia 22 katika mwaka wa 2008.²⁹ Hivyo, hii inaonyesha kwamba uchumi wa Kenya ni thabiti, kwani, Pato la Taifa (GDP) la Kenya lilipata kukua kwa asilimia 5.15 kwa wastani katika kipindi hicho.³⁰

Kwa sasa, mapato ya wastani ya kila raia yameongezeka kutoka takriban Dola 1,050 katika mwaka wa 2008 hadi takriban Dola 1,400 katika mwaka wa 2018³¹ na ukosefu wa usawa kimapato umepungua tangu miaka ya 1990 (Jedwali la 4). Ingawa vitu vingi vinawenza kuchangia kuongezeka kwa mapato na kupunguza kwa ukosefu wa usawa, kwa vile idadi kubwa ya Wakanya inategemea sekta ya kilimo kwa riziki yao, hiyo inamaanisha kwamba angalau baadhi ya maongezeko hayo yametokana na kuongezeka kwa mazao ya kilimo na mapato mengine yanayohusiana na kilimo.

Msaada wa Marekani umesaidia Kenya kuimarisha mazao yake ya kilimo kwa njia kadhaa muhimu. Mojawapo ya vitu ambavyo Marekani imesisitiza

²⁹ Mapato ya kilimo ya Kenya yaliongezeka kutoka Dola bilioni 9.19 (kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya Dola ya 2019) katika mwaka wa 2008 hadi Dola bilioni 24.58 (kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya Dola ya 2019) katika mwaka wa 2018 (tazama Mchoro wa 16).

³⁰ Uchumi wa Kenya unapaswa kutambuliwa sio tu kwa sababu ya ukuaji wake imara katika kipindi cha mwongo mmoja uliopita, bali pia kwa sababu ya ustawi wake ukilinganishwa na uchumi nyinyine zinazokua kusini mwa Sahara na ulimwenguni. Kuanzia 2008 hadi 2018, Pato la Taifa (GDP) ya Kenya lilikua kutoka Dola bilioni 43.08 hadi Dola bilioni 90.54 (kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya Dola ya 2019).

³¹ Mapato ya wastani ya kila raia yalihesabiwa kwa msingi wa thamani isiyobadilika ya Dola ya 2019 kwa kutumia hifadhidata ya WDI ya Benki ya Dunia yenye jumla ya mapato ya kitaifa na idadi husika ya watu nchini Kenya katika mwaka wa 2008 na 2018.

katika kutoa msaada wake ni kwamba mbinu bora za kilimo zitumiwe, ili wakulima waweze kuzalisha kiwango kikubwa cha mavuno na kupunguza vurugu vinavyotokana na hali mbovu za anga zisizotabirika. Hiyo huletea Kenya manufaa pande mbili kwani wanakuwa wameimarisha uhakika wa chakula kuititia kuwepo kwa vyakula muhimu nya kutosha—kitu ambacho kimepatiwa kipaumbele kufuatia ukame wa Afrika Mashariki wa 2011-2012—na pia wanakuwa wamesaidia wakulima kupunguza hatari kutokana na kupunguza hasara za kimapato. Kitu cha pili ambacho Marekani imesitisitiza katika kutoa msaada wake ni kuwasaidia wakulima wadogo waweze kufikia masoko ya kimataifa ya bidhaa nje. Mikataba ya biashara kama vile AGOA imechangia mazingira mazuri kwa wakulima wa Kenya ya kuungeza mapato yao.

4.2 Viongozi wa Kenya wana mawazo gani kuhusu michango ya Marekani katika maendeleo ya Kenya?

Katika sehemu zilizotangulia, tulijadili jinsi ambavyo kuna ushahidi kwamba Kenya inaendelea vizuri katika kutimiza malengo muhimu ya maendeleo katika nyanja kadhaa ambapo Marekani inachangia. Hata hivyo, hatuwezi kusema kwa uhakika jinsi ambavyo michango hii inachukuliwa na viongozi wa sekta ya umma, sekta ya kibinasi na viongozi wa asasi za kiraia ambaa hubuni na kutekeleza sera za maendeleo nchini Kenya. Ili kuelewa vyema zaidi, tuliwaliza viongozi wa Kenya maswali machache mtandaoni kwa kuwachagua kwa kufuata utaratibu mahususi kutoka kwenye wakala za serikali, vyuo vikuu na washauri, mashirika yasiyo ya kiserikali na asasi za kiraia, washirika wa kimaendeleo ambaa wanaendesha shughuli nchini Kenya, na sekta ya kibinasi. Watu hawa 133 waliojibu maswali ya hojaji hiyo walitoa maoni yao kutokana na kazi zao kwenye sekta 14, zikiwemo afya, utawala na kilimo (tazama Mchoro wa 17).³²

Kilichogunduliwa #16: Viongozi wa Kenya walichukulia Marekani kama mshirika mtendaji katika maendeleo ya nchi yao na kwamba Marekani ina mfumo mzuri sana wa maendeleo wa kuigwa.

Asilimia tisini na tano ya viongozi walioulizwa maswali waliripoti kwamba Marekani ilikuwa imejihusisha kitendaji kwenye nyanja zao za kazi na hivyo kuchangia katika maendeleo ya Kenya.³³ Asilimia themanini na tano ya viongozi hawa waliojibu maswali walihisi kwamba Marekani ilichangia pakubwa sana katika kuisaidia Kenya kutimiza malengo yake ya maendeleo kati ya mwaka wa 2010 na 2020.³⁴ Viongozi wachache ambaa waliripoti kwamba Marekani ilichangia kidogo au haikuchangia chochote katika maendeleo ya Kenya mara nyingi walisema kwamba pesa hazikutosha, kwamba pesa zilipeanwa chini ya masharti mengi sana, na kwamba miradi ilikuwa imetekelezwa vibaya, hizi zikiwa ndizo sababu zao za kutoa maoni hayo.³⁵

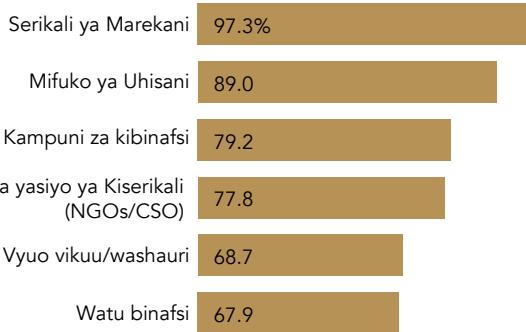
Katika Sura za 2 na 3, tulionyesha kwamba kuna watendaji mbalimbali wa Marekani wanaohamasisha rasilimali na kuanzisha mashirikiano ili kufaidia maendeleo na ustawi wa Kenya. Matokeo ya utafiti yanaonyesha kwamba ingawa viongozi wa Kenya kwa jumla wanathamini mchangounaotolewa na mashirika na watu binafsi kutoka Marekani, shughuli za watendaji hao hazifahamiki kwa uwazi.

Viongozi wengi wa Kenya walioulizwa maswali walisema kwamba wakala wa serikali na mifuko ya uhisani wa kibinasi inahusika kitendaji katika maendeleo ya Kenya (tazama Mchoro wa 18). Kati ya wale ambaa walisema kwamba serikali ya Marekani inashiriki kitendaji katika sekta yao, ni robo tu ya waliojibu maswali ambaa walisema kwamba Marekani inachangia kiwango cha chini cha fedha kila mwaka ikilinganishwa na viwango halisia yea fedha ambavyo hutolewa kwa ajili ya msaada nchini Kenya.

Kwa kulinganishwa, watendaji wengine wa Marekani walitajwa mara chache zaidi. Cha kushangaza ni kwamba, hata hivyo, ilipofika wakati wa kusema ikiwa taasisi na watu binafsi wa Marekani wanachangia, viongozi hao walisema ndiyo kwamba wanachangia kwa maendeleo na ustawi wa Kenya. Kwa kila mmoja ya kategoria hizi za kushiriki kwa Marekani nchini Kenya,

-
- 32 Habari zaidi kuhusu vigezo tulivyotumia kuwachagua viongozi waliojibu maswali, dodoso, na viwango vya majibu zimejumishwa kwenye Kiambatisho cha Kiufundi.
- 33 Watu walijibu swali lifuatalo: "Kadiri unavyojua, watendaji wa kutoa msaada wafuatao wa nje wamesaidia maendeleo ya Kenya kwa kiasi gani (k.m., kuwekeza, kutoa msaada/usaidizi, kuanzisha ushirikiano) kati ya mwaka wa 2010 na 2020?" Waliojibu waliweza kuchagua kiasi cha usaidizi kuanzia kiasi cha 1 (ambapo ilikuwa kwamba hawasaidii hata kidogo) hadi kiasi cha 4 (wanasaidia sana). Asilimia tisini na tano ya waliojibu swali hili walichagua kwamba Marekani wanasaadida kwa kiasi cha (3) au (4).
- 34 Watu walijibu swali lifuatalo: "Ulichagua watendaji wa kutoa msaada wafuatao wa nje kama watendaji wa kutoa msaada ambaa wamesaidia maendeleo ya Kenya kati ya mwaka wa 2010 na 2020. Je, shughuli zao zimechangia maendeleo ya Kenya kwa kiasi gani katika kipindi hicho?" Waliojibu waliweza kuchagua kiasi cha mchangi kuanzia kiasi cha 1 (ambapo ilikuwa kwamba wanachangia hata kidogo) hadi kiasi cha 4 (wanachangia sana). Asilimia themanini na tano (ya asilimia ile 95 ambaa walichagua kwamba Marekani wanachangia kwa kaisi kizuri cha (3) au wanachangia sana kwa kiasi cha (4)).
- 35 Watu walijibu swali lifuatalo: "Uliashiria kwamba Marekani kwa ujumla au baadhi ya mashirika ya Marekani yalitoa mchangi mdogo au hayakuchangia hata kidogo katika maendeleo ya Kenya kati ya mwaka wa 2010 na 2020. Kwa maoni yako, kwa nini hali ilikuwa hiyo?" Watu waliojibu waliweza kuchagua hadi sababu tatu kati ya sababu saba zilziokuwa kwenye orodha na/au kuandika hadi majibu mengine matatu.

Mchoro wa 18. Watendaji wa Marekani wanaotoa msaada sana nchini Kenya, kulingana na viongozi wa Kenya

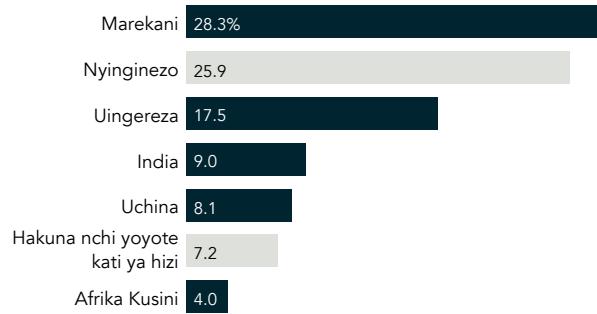
Maelezo: Grafu hii inaonyesha asilimia ya viongozi wa Kenya ambao waliripoti kwamba watendaji wa Marekani wanachangia kwa kiasi fulani au kwa kiasi kikubwa, kulingana na kikundi cha mtendaji.

Asili: AidData's 2020 Kenya Snap Poll.

zaidi ya asilimia sitini ya waliojibu walitaja watendaji hawo kama ambao wanachangia michango mikubwa (tazama Mchoro wa 19).

Kwa ujumla, wakala wa serikali ya Marekani, mifuko ya uhisan wa kibinafasi na kampuni za Marekani zilitajwa kama zinazotoa michango mikubwa zaidi katika maendeleo na ustwai wa Kenya; huenda hii inaonyesha kiwango kikubwa cha pesa ambacho watendaji hawa wameweza kuchangisha na pia huenda inaonyesha kwamba wapokeaji wanapendelea mtaji kuliko misaada ya kihisani.

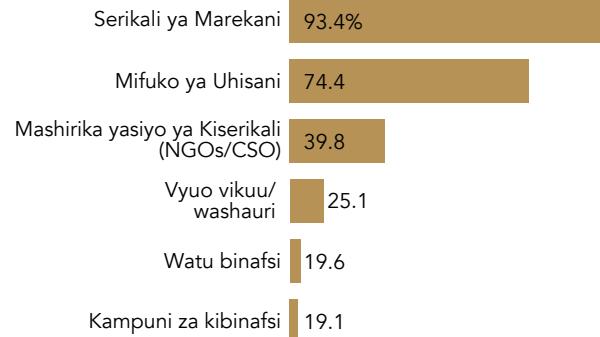
Mchoro wa 20. Maoni ya viongozi kuhusu ni mfumo gani wa maendeleo ulio bora zaidi ambao Kenya unapaswa kufuata

Maelezo: Grafu hii inaonyesha asilimia ya viongozi wa Kenya ambao walitambua mfumo wa maendeleo wa nchi fulani kama ulio bora wa kufuata na Kenya.

Asili: AidData's 2020 Kenya Snap Poll.

Mchoro wa 19. Watendaji wa marekani wanaochangia zaidi katika maendeleo ya Kenya, kulingana na viongozi wa Kenya

Maelezo: Grafu hii inaonyesha asilimia ya viongozi wa Kenya ambao waliripoti kwamba michango ya Marekani katika maendeleo ya Kenya ni mingi au mingi sana, kulingana na kiukundi cha mtendaji.

Asili: AidData's 2020 Kenya Snap Poll.

Zaidi ya robo ya waliojibu Kura ya Maoni ya Haraka ya Kenya ya 2020 ya AidData hawakuthamini tu michango hii ya nyuma iliyotolewa kwa ajili ya maendeleo ya Kenya, bali pia walitambua kwamba Marekani ina mfumo bora kabisa wa maendeleo ambao nchi yao inapaswa kuiga (tazama Mchoro wa 20). Wananchi wa Kenya wanaamini zaidi manufaa ya kujifunza kutopteka na demokrasia huru ya Marekani. Zaidi ya asilimia 50 ya waliojibu maswali ya Afrobarometer ya 2014, utafitiunaowakilisha maoni ya familia za Kenya, walisema kwamba mfumo wa Marekani wa maendeleo ndio mfumo bora zaidi wa kufuata na Kenya (tazama Mchoro wa 21).

Mchoro wa 21. Maoni ya wananchi kuhusu mfumo bora zaidi wa maendeleo wa kufuata na Kenya

Maelezo: Grafu hii inaonyesha asilimia ya wananchi wa Kenya ambao walitambua mfumo wa maendeleo wa nchi fulani kama ulio bora wa kufuata na Kenya.

Asili: Afrobarometer Kenya Survey Round 4, 2014.

SURA YA TANO

Hitimisho

Katika ripoti hii, tuliuliza swali rahisi: Wakanya wanafahamu nini na wanachukulia aje ushirikiano wa nchi yao na Marekani?

Katika Sura ya 2, tulirekodi kwamba msaada unaoongozwa na serikali ya Marekani hutoa manufaa muhimu sana kwa watu wa Kenya, usaizidi wenyewe ukiwa wenyewe thamani ya Dola bilioni 1.68 kila mwaka. Marekani hupatiana usaizidi wake mwingu kupitia misaada rasmi wa maendeleo kati ya nchi mbili—ikiwemo ruzuku, mikopo yenyenye masharti bora, na ushauri wa kiufundi. Isitoshe, serikali ya Marekani imekuwa ikiunga mkono kwa dhati mashirika ya kimataifa (k.m., mashirika ya Umoja wa Kimataifa, benki za maendeleo) na hazina za wafadhilli wengi zinazoendesha shughuli zao nchini Kenya. Hatimaye, pia tulijaribu kupima jinsi ambavyo sera nzuri za biashara, uhamiaji na uwekezaji za Marekani zinasaidia Kenya kujiboresha ili iive nchi inayoendelea kwa kasi yenyenye uchumi wa kipato cha kati ifikapo 2030.

Katika Sura ya 3, tuliangazia Dola bilioni 1.36 za ziada za kila mwaka zilizozalishwa kwa kukuza ushirikiano kati ya watendaji walioko kwenye kampuni, mashirika na watu binafsi amba wanaendeleza maendeleo na ustawi wa Kenya. Kampuni za Marekani zinatoa nafasi za kazi, zinawekeza mtaji pamoja na kununua bidhaa na huduma ambazo zinaimarisha uchumi wa Kenya. Mashirika ya kihisani ya Marekani huchangia pesa kwenye sekta ya kibinafsi ili kuhimili gharama za serikali za kuwekeza katika raia na taasisi za Kenya, huku mashirika yasiyo ya kiserikali ya Marekani yakifanikisha miradi ambayo inaimarisha maisha moja kwa moja. Isitoshe, ulimwengu wetu unaozidi kuwa kama kijiji

kimoja cha mataifa umewezesha michango kutoka wa watu binafsi kutoka Marekani na utoaji wa mikopo midogo midogo kupitia mitandao ya kuchangisha fedha, mapato kutoka kwa watalii wa Marekani wanaozuru nchi ya Kenya na pesa zinazotumwa na Wakanya wanaofanya kazi nchini Marekani.

Yote kwa pamoja, tunakadiria kwamba ushirikiano kati ya Marekani na Kenya huchangisha takriban jumla ya Dola bilioni 3.05 kila mwaka ili kufadhili maendeleo na ustawi wa Kenya. Katika Sura ya 4, tuliangazia jinsi ambavyo usaizidi wa Marekani unawenza kusaidia Kenya kutimiza malengo yake mahususi ya kiuchumi, kijamii na kiutowala sambamba na ajenda yake ya Ruwaza ya 2030. Pia tulijifunza kwamba viongozi wengi wa Kenya walioulizwa maswali walisema kwamba Marekani inahusika kiutendaji na inatao mchango mkubwa katika maendeleo ya nchi yao, ijapokuwa, wananchi wanaamini zaidi kwamba mfumo wa maendeleo wa Marekani ndio ulio bora zaidi wa kuigwa, kuliko jinsi ambavyo viongozi wanaamini.

Kwa vile ni vigumu sana kutaja viwango kamili vya uwekezaji na michango ya kifedha isyo rasmi, takwimu zilizoko kwenye ripoti hii ni vya kukadirwa tu, na jumla ya mchango wa Marekani katika maendeleo na ustawi wa Kenya huenda, kwa kweli, ikawa kubwa zaidi. Hata hivyo, tunatumai kwamba ripoti hii imetoa msingi muhimu wa kuwasaidia wananchi na viongozi wa Kenya kutathmini wenyewe thamani ya ushirikiano wa nchi yao na Marekani.

Ushirikiano kati ya Marekani na Kenya huzalisha takriban Dola bilioni 3.05 kila mwaka kusaidia katika maendeleo na ustawi wa Kenya.

- Afrobarometer (2018). Afrobarometer Data, Kenya, Rounds 2-7, 2003-2018. Imedondolewa kwenye: <http://www.afrobarometer.org>.
- Bertelsmann Stiftung (2018). Bertelsmann Transformation Index Database. Imedondolewa kwenye: <https://www.bti-project.org/en/home.html?&cb=00000> (ilifikiwa: Tarehe 15 Feb 2020)
- Candid (2020). GuideStar Nonprofit Database. Imedondolewa kwenye: <https://www.guidestar.org/>
- Central Bank of Kenya (2020). Diaspora Remittances database. Imedondolewa kwenye: <https://www.centralbank.go.ke/diaspora-remittances/>
- Financial Times (2020). fDi Markets Database.
- ForeignAssistance.gov (2020). Overseas Private Investment Corporation Data. Imedondolewa kwenye: <https://foreignassistance.gov/agencies/OPIC>
- Gallup World Poll (2019). Gallup World Poll Data, Kenya, 2006-2019.
- General Electric (2018). GE Connects Financing and Turbine Technology to its Flagship Onshore Wind Project in Sub-Saharan Africa: <https://www.genewsrroom.com/press-releases/ge-connects-financing-and-turbine-technology-its-flagship-onshore-wind-project-sub>
- Kenya Tourism Board (2019). Total International Arrivals. Imedondolewa kwenye: <http://ktb.go.ke/trade/arrivals/>
- Kipeto Energy (2019). Complete installation of the first 1.7 MW Wind Turbine Generator at Kipeto Wind Farm. Imedondolewa kwenye: <https://kipetoeenergy.co.ke/2019/12/04/complete-installation-of-the-first-1-7-mw-wind-turbine-generator-at-kipeto-wind-farm/>
- Kiva (2020). Kiva Data Snapshots. Imedondolewa kwenye: <https://www.kiva.org/build/data-snapshots>
- KNOMAD (2019). Migration and Remittances: Recent Developments and Outlook. Migration and Development Brief 31. April 2019. The World Bank. Washington, DC. USA. Imedondolewa kwenye: <https://www.knomad.org/sites/default/files/2019-04/Migrationanddevelopmentbrief31.pdf>
- Masakhalia, A. (2011). Focus on tribalism in Kenya. openDemocracy. Imedondolewa kwenye: <https://www.opendemocracy.net/en/focus-on-tribalism-in-kenya/>
- Mehrotra, S. (2008). Democracy, decentralization and access to basic services: An elaboration on Sen's capability approach. The Regional Centre for Asia. Bangkok, Thailand. DOI: 10.1017/CBO9780511492587.013
- Ministry of Devolution and Planning (2013). Second Medium Term Plan, 2013-2017. Government of the Republic of Kenya. Imedondolewa kwenye: <http://vision2030.go.ke/inc/uploads/2018/06/Second-Medium-Term-Plan-2013-2017.pdf>
- Ministry of Devolution and Planning (2008). Second Medium Term Plan, 2008-2012. Government of the Republic of Kenya. Imedondolewa kwenye: [https://vision2030.go.ke/2008-2012/](http://vision2030.go.ke/2008-2012/)
- National AIDS Control Council (2020). Kenya AIDS Strategic Framework. Imedondolewa kwenye: <https://nacc.or.ke/kenya-aids-strategic-framework-kASF/>
- OECD (2020). Credit Reporting System Database. Imedondolewa kwenye: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=crs1>
- Pipa, A., Seidel, B., and Conroy, C. (2018). A US multilateral aid review. Brookings Institution. Washington, DC, USA. Imedondolewa kwenye: <https://www.brookings.edu/research/a-us-multilateral-aid-review/>
- Power Africa (2019). The Long Road: Bringing Kenya's Second Largest Wind Farm to Financial Close. Imedondolewa kwenye: <https://medium.com/power-africa/the-long-road-bringing-kenyas-second-largest-wind-farm-to-financial-close-8cecbef503f72>
- Sen, A. (1999). Development as Freedom. New York: Alfred Knopf.
- Ministry of State for Planning, National Development and Vision 2030 (2008). First Medium Term Plan, 2008-2012. Government of the Republic of Kenya. Imedondolewa kwenye: http://vision2030.go.ke/inc/uploads/2018/06/kenya_medium_term_plan_2008-2012-1.pdf
- UNAIDS (2018). Kenya Country Overview. Imedondolewa kwenye: <https://www.unaids.org/en/regionscountries/countries/kenya>
- USAID (2019). Food for Peace Funding Overview Fact Sheet (2008-2018). Imedondolewa kwenye: <https://www.usaid.gov/documents/1866/food-peace-funding-overview>
- USAID (2020). Foreign Aid Explorer Database: Imedondolewa kwenye: <https://explorer.usaid.gov/>
- USAID (n.d.). Kenya: Agriculture and Food Security Overview. Imedondolewa kwenye: <https://www.usaid.gov/kenya/agriculture-and-food-security>
- USAID (2008). USAID International Food Assistance Report, FY 2008. Imedondolewa kwenye: <https://www.fas.usda.gov/sites/default/files/042709foodaid.pdf>
- USAID (2009). USAID International Food Assistance Report, FY 2009. Imedondolewa kwenye: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/fy09.ifar_.pdf
- USAID (2010). USAID International Food Assistance Report, FY 2010. Imedondolewa kwenye: <https://www.usaid.gov/open/international-food-assistance/fy2010>
- USAID (2011). USAID International Food Assistance Report, FY 2011. Imedondolewa kwenye: <https://www.usaid.gov/open/international-food-assistance/fy2011>

- USAID (2012). USAID International Food Assistance Report, FY 2012. Imedondolewa kwenye: <https://www.usaid.gov/open/international-food-assistance/fy2012>
- USAID (2013). USAID International Food Assistance Report, FY 2013. Imedondolewa kwenye: <https://www.usaid.gov/open/international-food-assistance/fy2013>
- USAID (2014). USAID International Food Assistance Report, FY 2014. Imedondolewa kwenye: <https://www.usaid.gov/open/international-food-assistance/fy2014>
- USAID (2015). USAID International Food Assistance Report, FY 2015. Imedondolewa kwenye: <https://www.usaid.gov/open/international-food-assistance/fy2015>
- USAID (2016). USAID International Food Assistance Report, FY 2016. Imedondolewa kwenye: <https://www.usaid.gov/open/international-food-assistance/fy2016>
- USAID (2017). USAID International Food Assistance Report, FY 2017. Imedondolewa kwenye: <https://www.usaid.gov/open/international-food-assistance/fy2017>
- USAID (2018). USAID International Food Assistance Report, FY 2018. Imedondolewa kwenye: <https://www.usaid.gov/open/international-food-assistance/fy2018>
- U.S. Department of State (2020). Bureau of Consular Affairs. Imedondolewa kwenye: <https://travel.state.gov/content/travel.html>
- U.S. Immigration and Customs Enforcement (2020). Student and Exchange Visitor Program (SEVIS) Data Library. Imedondolewa kwenye: <https://www.ice.gov/sevis>
- U.S. International Development Finance Corporation (2020). Active Projects database. Imedondolewa kwenye: <https://www.dfc.gov/our-impact/all-active-projects>
- Vision 2030 (n.d.). Towards 2030. Imedondolewa kwenye: <https://vision2030.go.ke/towards-2030/>
- Wanjobi, A. (2014). Effects of Tribalism in Kenya. Kenya Projects Organization. Imedondolewa kwenye: <http://www.kenpro.org/effects-of-tribalism-in-kenya/>
- World Bank (2016). Kenya Country Economic Memorandum: From Economic Growth to Jobs and Shared Prosperity. Washington, D.C. Imedondolewa kwenye: <http://documents.worldbank.org/curated/en/763771468197384854/pdf/103822-WP-Kenya-Country-Economic-Memorandum-PUBLIC.pdf>
- World Bank (n.d.). World Integrated Trade Solution Database. Imedondolewa kwenye: <https://wits.worldbank.org/>
- World Bank (n.d.). World Development Indicators Database. Imedondolewa kwenye: <https://datacatalog.worldbank.org/dataset/world-development-indicators> (ilifikiwa: tarehe 10 Jan 2020)
- World Bank (2020). Multilateral Investment Guarantee Agency Projects. Imedondolewa kwenye: <https://www.miga.org/projects>
- Zepeda, E., Chemingui, M., Bchir, H., Karingi, S., Onyango, C. and B. Wanjala. (2009). The Impact of the Doha Round on Kenya. Carnegie Endowment for International Peace. Washington, DC, USA. Imedondolewa kwenye: https://carnegieendowment.org/files/impact_doha_kenya.pdf

About AidData

AidData is a research lab at William & Mary's Global Research Institute. We equip policymakers and practitioners with better evidence to improve how sustainable development investments are targeted, monitored, and evaluated. We use rigorous methods, cutting-edge tools and granular data to answer the question: who is doing what, where, for whom, and to what effect?

AidData
Global Research Institute
William & Mary
427 Scotland St.
Williamsburg, VA 23185

WILLIAM & MARY

CHARTERED 1693